

KOTOUTUMISEN TEKIJÄT

Anna Pirttiaho & Vesa Niemelä
Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Yhteisö ja perusturva
Sosionomi (AMK)

LAPIN AMK 2014

TIIVISTELMÄ

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU, Sosiaalialan koulutusohjelma

Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijät:	Niemelä, Vesa & Pirttiahho, Anna
Opinnäytetyön nimi:	Kotoutumisen tekijät
Sivuja (joista liitesivuja):	61 (1)
Päiväys:	12.5.2014
Opinnäytetyön ohjaajat:	Seppälä, Leena & Pietiläinen, Rauno
<p>Opinnäytetyömme tavoitteena oli kartoittaa maahanmuuttajien kotoutumiskokemuksia sekä selvittää mitkä tekijät ovat edesauttaneet haastateltaviemme kotoutumisessa Suomeen. Lisäksi tavoitteenamme oli koostaa katsaus kotoutumiseen liittyvistä tutkimuksista.</p> <p>Tutkimuskysymyksemme olivat: miten työllistyminen, kielitaito ja asenneilmasto vaikuttavat kotoutumiseen sekä mitkä ovat maahanmuuttajien omasta mielestä kotoutumisen keskeisimpiä tekijöitä.</p> <p>Opinnäytetyömme tiedonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Haastattelimme viittä maahanmuuttajataustaista henkilöä, jotka ovat asuneet Suomessa jo useita vuosia. Jokainen heistä on työllistynyt, kouluttautunut ja päässyt omalla tavallaan kiinni suomalaiseen arkeen ja yhteiskuntaan. Kartoitimme teemahaastattelumme avulla avaintekijöitä kotoutumiseen ja etsimme kotoutumisen ongelmakohtia.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksena tulimme siihen johtopäätökseen, että maahanmuuttajien kotoutumista merkittävimmin edistävä yksittäinen tekijä on työllistyminen. Tätä ennen on suoriuduttava kuitenkin maahanmuuttajalle usein monimutkaisesta palvelujärjestelmästä ja opeteltava suomenkieli. Asenneilmastolla on myös suuri merkitys siihen, miten kotoutuminen etenee. Asenneilmaston nähtiin muuttuvan sitä mukaa, kun kohtaamiset maahanmuuttajien kanssa lisääntyvät. Vaikka asennevastaisuutta onkin, niin se käy yhä vähäisemmäksi sitä mukaa, kun omaan elinpiiriin tulee ulkomaalaistaustaisia henkilöitä.</p>	
maahanmuuttaja, kotoutuminen, kotoutumisen tekijät, asenteet	

ABSTRACT

LAPLAND UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Social Services

Degree programme:	Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services
Authors:	Niemelä, Vesa & Pirttiaho, Anna
Thesis title:	Factors of Integration
Pages (of which appendixes)	61 (1)
Date:	12.5.2014
Thesis instructor(s):	Seppälä, Leena & Pietiläinen, Rauno
<p>The objective of our thesis was to survey the experiences of immigrant integration, and to clarify the factors that have contributed to integrating to Finland for our interviewees. Furthermore, we aimed to compile a review on studies conducted on integration.</p> <p>Our research questions were: how do employment, language skills and attitudes affect integration, and what do the immigrants find to be the central factors of integration?</p> <p>Our method of data collection was thematic interview. We interviewed five persons with immigrant backgrounds, but who have lived in Finland for several years. Each of them has found work, become educated and in their own respective ways, found a way to become a part of Finnish everyday life and society in general. Through the interviews, we surveyed the key factors of integration, and sought for problem issues therein.</p> <p>As the result of the thesis, we came to the conclusion that the single most important factor in immigrant integration is employment. However, before finding work, the immigrant must learn the Finnish language and cope with the Finnish system of several services, which often is complicated to the immigrant. The general attitude environment also affects the proceeding integration. This was seen to change as people and immigrants meet more often. Although negative attitudes do exist in the population, the stance grows more positive as people with foreign backgrounds become more common in everyday life.</p>	
immigrant, integration, factors of integration, attitudes	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	5
2 MAAHANMUUTTOA KOSKEVAT KESKEISET LAIT	8
2.1 EU:n ja Suomen maahanmuuttolinjaukset	8
2.2 Suomen Ulkomaalaislaki.....	11
2.3 Laki kotoutumisen edistämisestä	12
2.4 Yhdenvertaisuuslaki	13
3 MAAHANMUUTTAJUUS	14
4 KOTOUTUMISEN PROSESSI JA AKKULTTURAATIO	21
5 KOTOUTUMISEN ERI TEKIJÄT	25
5.1 Työllistyminen.....	25
5.2 Kielitaito	31
5.3 Asenneilmasto	32
6 KATSAUS TEHDYISTÄ TUTKIMUKSISTA	35
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	39
7.1 Tutkimusmenetelmä ja haastattelukysymykset.....	39
7.2 Tutkimuksen aineiston keruu, käsittely sekä analysointi	40
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET	42
8.1 Ennakkokäsitykset.....	42
8.2 Työllistymisen vaikutus kotoutumiseen.....	44
8.3 Kielitaidon vaikutus kotoutumiseen	46
8.4 Asenneilmaston vaikutus kotoutumiseen	47
8.5 Keskeiset kotoutumista edistävät tekijät.....	50
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	54
10 POHDINTA	56
LÄHTEET	58
LIITTEET.....	61

1 JOHDANTO

Maahanmuuttokeskusteluun liittyy usein mielipiteitä ja tunteita, puolesta ja vastaan. Milloin tänne Suomeen tullaan viemään meidän sosiaalielämykset, naiset ja työpaikat, milloin me suomalaiset olemme hyvillämme kun maahanmuuttajat tulevat reippaina ja työteliinä tekemään tänne palvelualojen perustöitä. Maahanmuutto herättää keskustelua ja muuttaa yhteiskuntaa väistämättä monikulttuurisempaan suuntaan. Me muutamme kun tänne muutetaan.

Kansainvälisen siirtolaisjärjestön IOM:n (2010) mukaan 3,1 prosenttia maailman väestöstä on maahanmuuttajia. Mikäli he olisivat yksi kansakunta, muodostuisi heistä väkiluvultaan maailman viidenneksi suurin maa. Muuttoliike on valtava ja vaikuttaa laajasti kaikkiin yhteiskuntiin niin lähtö- kuin tulomaissa. (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 13.) Suomi on pelkästään jo syrjäisen sijaintinsakin vuoksi ollut pitkään maastamuuttomaa ja edelleen muihin maihin määrällisesti verrattuna vähäiset maahanmuuttajamme sijoittuvat melko nopeasti suurimpiin kasvukaupunkeihin. Kohtaamisten areenat kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä tuntuvat olevan edelleen vähäiset, eritoten pienemmällä paikkakunnilla.

Monikulttuurisuus ja etnisyys yhteiskunnassamme ovat kuitenkin jatkuvassa kasvussa. Nuorisokulttuurista nouseekin havaintoja tähän liittyen. Rap-artisti Laineen Kasperi sanailee kappaleessaan 7 Miljardia Soluttautujaa seuraavanlaisen riimin: "*Jumalauta. Mie kun luulin että tää on miun maa ja miun maailma. Mutta meitä on täällä monta? Uskomatonta. 7 miljardii soluttautujaa, 7 miljardii maahanmuuttajaa, 7 miljardii vääräuskosta.*"

Sen sijaan, että maahanmuutto nähtäisiin ongelmakeskeisenä ja yhteiskuntaa kuormittavana tekijänä, tulisi mielestämme fokus kiinnittää niihin tekijöihin, jotka jouduttavat integraatiota sekä avaavat positiivisia foorumeita kantaväestön ja maahanmuuttajien yhteiselolle. Me olemme kuitenkin täällä kaikki samaa ihmiskuntaa; "7 miljardia soluttautujaa".

Yleisesti tiedossa on, että onnistuneen kotoutumisen edellytykset ovat kielitaito, koulutus ja työmarkkinaintegraatio. Osallisuutta voi ja tulee saada kokea muutoinkin kuin vain yhteiskunnan rattaiden osana. Asenneilmastolla on suuri merkitys kotoutumiselle ja osana olemisen mahdollisuuksille. Ilman vuorovaikutusta toistemme kanssa ei synny mahdollisuutta yhteiselle "kolmannelle kulttuurille". Suomalaiset ovat keskimäärin hitaasti lämpiävää kansaa. Ehkä olemme vasta heräilemässä siihen tosiasiaan, että Suomikin kansainvälistyy.

Tämän opinnäyteyön idea lähti liikkeelle siitä, että halusimme lähteä tutkimaan niitä keinoja, joilla osa maahanmuuttajista on päässyt kiinnittymään yhteiskuntaamme. Olemme molemmat työskennelleet maahanmuuttajien parissa ja meillä on yhteinen kiinnostus aiheeseen. Haastattelimme viittä maahanmuuttajataustaista henkilöä, jotka ovat kaikki saapuneet eri maista Suomeen ja työllistyneet. Heistä jokainen työskentelee maahanmuuttajien parissa, vaikuttaa aktiivisesti omassa yhteisössään ja havaintojemme mukaan elää täysipainoista elämää suomalaisessa yhteiskunnassa. Halusimme selvittää niitä tekijöitä, jotka ovat auttaneet heitä itseään kotoutumaan Suomeen sekä heidän näkökulmaansa asiantuntijoina niistä tekijöistä, joita onnistunut kotoutuminen edellyttää.

Käymme opinnäytetyömme teoriaosassa läpi Euroopan ja Suomen maahanmuuttolinjauksia, kotoutumista koskevia lakeja sekä tämän hetkisiä yleisimpiä maahantulosityitä. Avaamme käsitteet työ-, koulutus- ja turvapaikanhakuperäinen maahanmuutto.

Opinnäytetyötämme varten perehdyimme lukuisiin tutkimuksiin sekä tilastoihin. Teemme katsannon Suomessa jo tehtyihin tutkimuksiin oman opinnäyteyön aihekenttäämme liittyen. Perehdyimme Työ - ja elinkeinoministeriön kokoamaan Maahanmuuttajabarometriin (2012), tutkimme myös työllistymiseen ja asenteisiin liittyviä tutkimuksia. Lisäksi perehdyimme muutamaaan tutkimukseen, joissa selvitettiin maahanmuuttaja-asiakkaan kokemuksia palvelujärjestelmän asiakkaina sekä Tampereen yliopiston tutkimushankkeeseen "Sulkeutuuko Suomi? Kulttuurien välinen vuorovaikutus kohtaamisen areenoilla". Mielenkiintoisia tutkimuksia on tehty paljon. Jotta opinnäytetyömme ei olisi lähtenyt paisumaan liikaa, päätimme rajata käyttämämme tutkimukset edellä mainittuihin.

Kotoutumisen prosessia tarkastelemme John Berryn akkulturaatioteorian pohjalta (Liebkind 2006, 19). Opinnäytetyön loppuosassa käymme läpi tutkimuksen toteutuksen sekä analysoimme sen tulokset. Tiedonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Pohdintaosiossa summaamme opinnäytetyömme prosessin ja sen myötä esille nousseet ajatuksemme.

2 MAAHANMUUTTOA KOSKEVAT KESKEISET LAIT

Maahanmuuttoa koskevat lait käsittelevät ulkomaalaisen tuloa Suomeen, oleskelua täällä, poistumista maastamme sekä myös mahdollista Suomesta poistamista. Lakien avulla kontrolloidaan ulkomaalaisten pääsyä työskentelemään Suomessa, opiskelemaan täällä tai pääsyä tänne perheensä pariin. Sama koskee myös kansainvälistä suojelua hakevia ulkomaalaisia. Lait korostavat tasapuolisuutta myös niiden ulkomaalaisten kohtelussa, joilla ei ole viisumia tai oleskelulupaa maassamme oloa varten.

2.1 EU:n ja Suomen maahanmuuttolinjaukset

EU on alueena haastava maahanmuuttolinjauksia tarkasteltaessa. Näistä haasteista esimerkkeinä eri maiden erilaiset sosiaaliturvajärjestelmät ja erilaisiin raja-alueisiin liittyvät haasteet. EU:n maahanmuuttopolitiikka pyrkii luomaan yhtenäisiä käytänteitä ja samalla huomioimaan maiden yksilölliset tarpeet. EU linjaa Euroopan yhteistä maahanmuuttopolitiikka ja komission vuonna 2008 laaditussa tiedonannossa on seuraavanlaisia ohjeistuksia.

EU:n ja sen maiden pitää määritellä avoimet säännöt EU:hun tuloa ja siellä asumista varten samalla tarjoten mahdollisille maahanmuuttajille ja hakijoille tietoa heidän oikeuksistaan sekä velvoitteistaan. Maiden pitää tarjota lähtö- ja kohdemaille tukea ja apua tulo- ja asumisoloja koskevien vähimmäisvaatimusten noudattamisessa sekä edistää joustavaa Euroopan laajuista viisumipolitiikkaa. Maahanmuutolle pitää määritellä taloudelliset perusteet eli maahanmuuton pitää perustua Euroopan ja kunkin kohdemaan työmarkkinoiden tarpeisiin. Opintojen tunnistamismekanismeja kehitetään ja edistetään yrittäjyyttä mm. arvioimalla maahanmuuttajan yrittäjäpotentiaalia sekä luomalla lainsäädännölliset ja toiminnalliset puitteet yritysten perustamiselle. Lisäksi EU:n ulkopuolelta tulevien naisten työllisyyttä on lisättävä ja laittomille työpaikoille löydettävä vaihtoehtoja. (Europa.eu.)

Maiden on kehitettävä kotoutumisohjelmia, joiden kohteena ovat vasta saapuneet maahanmuuttajat ja maahanmuuttajien osallisuutta on vahvistettava. Sosiaaliturvajärjestelmien on oltava yhdenvertaiset sekä maahanmuuttajille että EU:n kansalaisille. Samoin työuralla etenemisen mahdollisuus pitää olla yhdenvertainen EU:n ulkopuolisista maista laillisesti saapuville työntekijöille. EU:n maiden pitää noudattaa avoimuutta ja tehdä luottamuksellista yhteistyötä maahanmuuttoon liittyvien toimien yhdenmukaistamiseksi. Maahanmuuton hallintaan liittyviä järjestelmiä tulisi lisäksi sovittaa yhteen. Yhteisvastuun nimissä on huomioitava EU-maiden ulkorajat, joissa maahanmuuton kustannukset ovat suuremmat. Lisäksi on arvioitava varojen kohdennusta EU-maissa ja muutettava näitä kohdennuksia tarvittaessa. (Europa.eu.)

EU:n ja sen maiden pitää tukea EU:n ulkopuolisten maiden maahanmuutto- ja turvapaikkajärjestelmiä, myös lainsäädäntöpuutteita. Maiden pitää tehdä yhteistyötä afrikkalaisten kumppanimaiden kanssa sekä vahvistaa yhteistyötä EU:n naapurimaiden, Latinalaisen Amerikan ja Karibian sekä Aasian maiden kanssa maahanmuuton tuomiin haasteisiin liittyvän yhteisymmärryksen kehittämiseksi. Yhteisellä viisumipolitiikalla pitää helpottaa laillisten kävijöiden tuloa EU:n maaperälle ja vahvistaa sisäistä turvallisuutta. EU:n ja sen maiden pitää ottaa käyttöön yhtenäiset Schengen-viisumit ja käyttää yhteisiä konsulaatteja viisumien myöntämiseen sekä tutkia entistä tarkemmin viisumimenettelyt, varsinkin pitkäaikaisten viisumien osalta. (Europa.eu.)

Schengen-alueen yhtenäisyyden suojelun vuoksi ulkorajojen hallintaa pitää parantaa ja rajavalvontaa liittyviä periaatteita kehittää. EU:n ja sen maiden pitää tehdä yhteistyötä EU:n ulkopuolisten maiden kanssa rajavalvonnan kehittämiseksi. Lisäksi EU:n ja sen maiden pitää torjua laitonta maahanmuuttoa sekä resursoida salakuljetus- ja ihmissalakuljetustapausten tutkimiseen. Ihmissalakuljetuksissa pitää olla nollatoleranssi. Palauttamispäätöksissä on EU-maiden tehtävä yhteistyötä keskenään. Lisäksi on kehitettävä tunnistuskeinoja ilman matkustusasiakirjoja palautettavien henkilöiden osalta ja selvitettävä, voiko EU:n kulkulupaa käyttää ilman henkilöllisyystodistusta matkustavien maahanmuuttajien palauttamiseen. Takaisinpääsyä koskevien sopimusten täytäntöönpanoa EU:n ulkopuolisten maiden kanssa on valvottava ja sovittava yhteisestä eurooppalaisesta lähestymistavasta myöntää laillinen asema laittomille maahanmuuttajille. (Europa.eu.)

Maahanmuuttopolitiikka Suomessa pohjaa hallituksen linjauksiin, EU:n lainsäädäntöön sekä erilaisiin kansainvälisiin sopimuksiin kuten Euroopan ihmisoikeussopimukseen, kidutuksen vastaiseen yleissopimukseen, lapsen oikeuksien sopimukseen ja Geneven pakolaissopimukseen. (Intermin.fi.)

Suomen maahanmuuttostrategiassa on vuonna 2013 linjattu, että Suomeen asettuvat ihmiset eivät ole vain toimenpiteiden kohde vaan heidät on otettava mukaan rakentamaan maan tulevaisuutta ja nähtävä aktiivisina toimijoina. Maahanmuuttostrategiassa tavoitteet on ryhmitelty kolmen suuntaviivan alle: Suomi on turvallisesti avoin, jokainen löytää paikkansa ja moninaisuus on arkea. Muuttoliike nähdään mahdollisena ratkaisuna mm. huoltosuhdeongelmaan. Toisaalta Suomi kantaa vastuunsa osana kansainvälistä yhteisöä antamalla suojelua sitä tarvitseville. (Intermin.fi.)

Hallittu maahanmuutto nähdään mahdollisuutena täyttää työvoimavajetta, joka seuraa suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisestä. Toisaalta työelämän rakenteet muuttuvat koko ajan, eikä vielä voida tarkasti tietää millaisiin töihin uutta työvoimaa tarvitaan. Tilannetta on vain seurattava ja siihen varauduttava.

Mahdollisuuksien lisäksi maahanmuuttoon liittyy myös haasteita kuten laitton maahanmuutto sekä ihmiskauppaan ja syrjäytymiseen liittyvät ilmiöt. Avoimuuden rinnalla strategiassa kulkee tavoite maahanmuuton hallittavuuden ja turvallisuuden huomioimisesta. Hallittu maahanmuutto huomioi myös yhteiskunnan kestäkyvyn ja turvallisuuden. Halutaan, että Suomeen tulija oppii riittävän kielitaidon ja voi monipuolisesti hyödyntää osaamistaan yhteiskunnassa. Kielten opetusta ja työvoimapolitiittista koulutusta lisätään. Oikeusjärjestelmämme ytimeen kuuluu yksilön vapaus ja oikeudet sekä oikeudenmukaisuuden edistäminen. Siksi kaikenlaista syrjintää on seurattava. (Intermin.fi.)

2.2 Suomen Ulkomaalaislaki

Ulkomaalaislain tarkoitus on lisätä ulkomaalaisasioiden oikeudenmukaista käsittelyä sekä hallinnon että oikeusturvan suhteen. Laki on laadittu huomioiden Suomen kansainvälisiä sitoumuksia koskien sekä maahanmuuttoa että siihen sisältyviä ihmisoikeuksia koskevia velvoitteita. Ulkomaalaislaki edellyttää, että maahantulija tekee selkoa tulositystään maahan. Oleskeluluvan saamisen perusteena voi olla esimerkiksi perheside Suomeen, humanitääriset syyt, opiskelu tai työnteko. (Ulkomaalaislaki (30.4.2004/301) 1 §.)

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että luvan hakijan toimeentulo Suomessa on turvattu. Edellytyksestä voidaan poiketa lain säätämässä puitteissa. Laki määrittelee toimeentulon ulkomaalaiselle turvatuksi, mikäli tämä pystyy elättämään itsensä työllään, joko yrittäjänä tai palkollisena. Lain mukaan myös riittävä varallisuus, eläke tai muut tulot voivat turvata toimeentulon siinä määrin, ettei luvan hakijan voida ajatella elättävän itseään Suomessa toimeentuloturvan tms. avulla. Hakijan on perusteltava toimeentulonsa Suomessa. Jatkolupaa oleskeluluvalla haettaessa ei tilapäinen turvautuminen toimeentulotukeen ole enää este luvan myöntämiselle. (Ulkomaalaislaki (30.4.2004/301) 39 §.)

Lakia sovelletaan ulkomaalaisiin heidän tullessaan maahan, lähtiessään Suomesta sekä oleskellessaan ja työskennellessään Suomessa. Ulkomaalaislaki määrittelee ulkomaalaiseksi henkilön, jolla ei ole Suomen kansalaisuutta. Lisäksi laista löytyvät määritelmät EU:n kansalaiselle sekä kolmannen maan kansalaiselle.

Ulkomaalaislaissa määritellään oleskeluluvan myöntämisen edellytykset. Mikäli ulkomaalaisen voidaan katsoa olevan vaaraksi yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle, voidaan oleskelulupa jättää myöntämättä. Mikäli kansanterveyden tai Suomen kansainvälisten suhteiden voidaan katsoa vaarantuvan, voidaan lupa jättää myös myöntämättä. Lain sallimissa poikkeuksissa lupa voidaan myöntää kansanterveyttä ja kansainvälisiä suhteitakin vaarantavissa tilanteissa.

Lupaa ei kuitenkaan myönnetä, mikäli on aihetta epäillä ulkomaalaisen menettelevän laittomasti pyrkiessään maahan. Oleskelupa perhesiteiden perusteella voidaan myös evätä, mikäli katsotaan luvanhakijan antaneen itsestään ja henkilöllisyydestään väärää tietoa. (Ulkomaalaislaki (30.4.2004/301) 36 §.)

Lain mukaan suomalaisen henkilön Suomessa asuva aviopuoliso ja alaikäiset, naimattomat lapset ovat perheenjäseniä. Lisäksi lasten huoltajan tai tämän aviopuolison on asuttava Suomessa. Perheenjäsen voi lain mukaan myös olla samaa sukupuolta oleva henkilö jos suhde on virallisesti rekisteröity. Vaikka aviopuolisoiksi voidaankin rinnastaa samaa sukupuolta olevat henkilöt, on parisuhteeksi rekisteröimisen edellytyksenä tässä tapauksessa se, että he ovat asuneet yhdessä vähintään kaksi vuotta. Mikäli suhteessa elävillä on painava syy tai yhteinen lapsi, ei asumisaika ole ehdoton sääntö. (Ulkomaalaislaki (30.4.2004/301) 37 §.)

2.3 Laki kotoutumisen edistämisestä

Kotoutumista edistävän lain tarkoitus on nimensä mukaan auttaa maahanmuuttajaa integroitumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Laki pyrkii myös osaltaan lisäämään tasa-arvoa sekä maahanmuuttajien kanssakäymistä suomalaisten ja toisten maahanmuuttajaryhmien välillä. Laki edellyttää kuntien edistävän kotoutumista osana tarjoamiaan palveluja.

Laki edellyttää perustietojen tarjoamista yhteiskunnastamme. Tähän tietouteen tulee sisällyttää tietoa maahanmuuttajan velvollisuuksista ja oikeuksista suomalaisessa yhteiskunnassa eri osa-alueineen. Samalla maahanmuuttaja saa tietoa omaa kotoutumistaan koskien sekä opastusta palveluiden käyttämiseen. Suomalaista yhteiskuntaa koskeva tietopaketti jaetaan maahanmuuttajalle viranomaisen taholta esim. oleskeluluvan saamisen tai kuntaan rekisteröinnin yhteydessä. Lakia soveltavilla viranomaisilla on vastuu tuottaa maahanmuuttajan kotoutumisessaan tarvitsemaa aineistoa. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Kotoutumissuunnitelmaan on jokaisella maahanmuuttajalla oikeus, mikäli hän on työtön työnhakija tai hän saa pitempiaikaista toimeentulotukea. Lain edellyttämässä puitteissa kotoutumissuunnitelma voidaan laatia myös niille maahanmuuttajille, joiden alkukartoitus antaa tähän aiheita. Kotoutumissuunnitelmaan laatiminen on moniammatillinen prosessi, jonka laatimiseen ottavat osaa TE -toimisto, kunta ja maahanmuuttaja itse. Kotoutumissuunnitelma on laadittava kolmen vuoden kuluessa ensimmäisen oleskeluluvan tms. myöntämisestä tai rekisteröimisestä. Kotoutumissuunnitelma ja sen kesto on pitkälti kiinni maahanmuuttajan omista tavoitteista sekä edellytyksistä. Kotoutumissuunnitelmaa voidaan myös pidentää huomioiden edellä mainitut seikat. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

TE- keskus ohjaa maahanmuuttajaa työnhaun ja koulutuksen suhteen, kunnallinen sektori puolestaan kunnallisten palveluiden suhteen. Maahanmuuttaja tulisi lain mukaan ohjata kotoutumista edistävään toimintaan kuukauden kuluessa kotoutumissuunnitelman laatimisesta. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

2.4 Yhdenvertaisuuslaki

Viranomaisten toimintaa vähemmistöjen osalta ohjaa yhdenvertaisuuslaki (21/2004). Laki kieltää kaikenlaisen syrjinnän työelämässä, koulutuksessa sekä etnisen syrjinnän myös palveluiden ja tavaroiden tarjonnassa. Etnisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi viranomaisen tulee laatia yhdenvertaisuussuunnitelma toimintaansa varten sekä muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista.

Laissa on määritelty syrjinnän muodot, joita ovat *välitön syrjintä*, *välillinen syrjintä* sekä *häirintä*.

Julkisten palvelujen asiakastyössä ja tarjonnassa on velvoite edistää yhdenvertaisuutta niin, ettei kukaan joudu epäedulliseen asemaan taustansa vuoksi. Vähemmistöryhmille voidaan räätälöidä erityistoimia yhdenvertaisuuden turvaamiseksi. Tästä esimerkkinä mainittakoon vieraskielisen oikeus saada tulkki paikalle oikeudenkäyntiin. Lain tarkoitus on myös tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojaa. (Yhdenvertaisuuslaki 21/2004.)

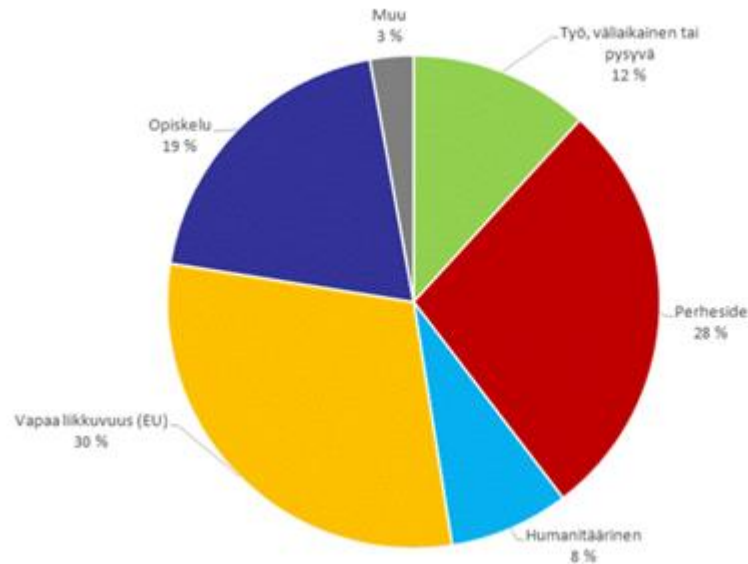
3 MAAHANMUUTTAJUUS

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan yleisesti käsitteenä Suomeen muuttanutta ulkomaalaista, jolla on aikomus asua täällä pitkään. *Paluumuuttaja* on henkilö, joka palaa juurilleen kotimaahansa. *Turvapaikanhakija* on kotimaastaan vainon tms. vuoksi toiseen maahan kansainvälistä suojelua etsimään lähtenyt henkilö. *Pakolainen* on YK:n määritelmän mukaisesti ihminen, jolla on aihetta pelätä vainotuksi joutumista kotimaassaan. *Kiintiöpakolainen* on ihminen, jolle on myönnetty pakolaisstatus ja joka odottaa pääsyään kohdemaahansa. (vaestoliitto.fi.)

Maahanmuuttaja- käsite on monitahoinen sillä se kattaa yleisesti käytettynä pakolaiset, turvapaikanhakijat, ulkomailta adoptoidut ja työvoimasiirtolaiset. Tulihoitoa on lukuisista maista ja kulttuureista. Suomessa puhutaan jo yli 150 kieltä. On tärkeää muistaa, että maahanmuuttajat eivät ole homogeeninen joukko, vaikka heistä käytetäänkin yhteistä nimittävää termiä. (Aitatolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä (toim.) 2013, 17.)

Suomeen tapahtuu maahanmuuttoa eniten perhesyistä sekä opiskelun tai täällä työskentelemisen vuoksi. Ulkomaalaisista osa asettuu pysyvästi maahamme ja hakee Suomen kansalaisuutta, osa on täällä vain muutaman vuoden. (Intermin.fi.)

Oheisesta väestöliiton kaaviosta vuodelta 2011 ilmenee maahanmuuton jakautuminen eri perustein.

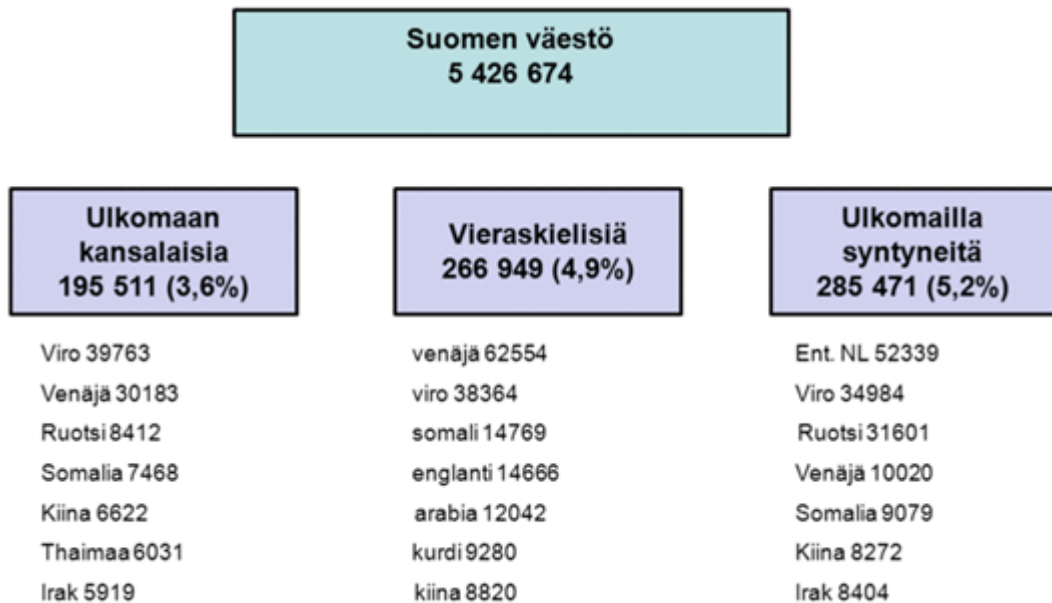

Kuvio 1. Maahanmuutto vuonna 2011 eri perusteiden mukaan, %.

Lähde: OECD International Migration Outlook 2013.

Kaaviosta on helposti esiin nostettavissa vapaa liikkuvuus EU:n sisällä (30 %) sekä perhesiteiden merkitys (28 %). Vapaa liikkuvuus myös lisää perhesiteiden syntymistä, joten nämä kaksi tekijää liittyvät läheisesti toisiinsa. Opiskelun osuus on 19 % ja työperäisen maahanmuuton 12 %. Humanitäärisistä syistä (turvapaikanhakijat ja kiintiöpakolaiset) maahan muuttaneiden osuus kokonaisuudesta on 8 % ja muista syistä tulleiden 3 %.

Suomeen on muuttanut eniten ulkomaalaisia Venäjältä ja Virosta. Alla olevasta Väestöliiton tilastosta selviää Suomen väestörakenne vuonna 2012.

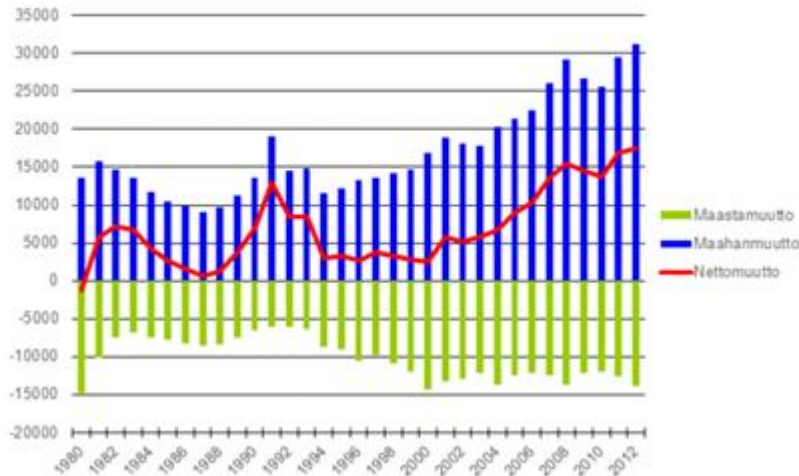

Kuvio 2. Suomen ulkomaalaisväestö kansalaisuuden, äidinkielen tai syntymämaan mukaan 2012. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakennetietoja 2012.

Tilastoa voi tulkita myös eräänlaisena maahanmuuton loogisuutena, kaikkien kolmen tilaston kärjessä ovat naapurimaamme. Tämä kertoo ehkä osaltaan yhteisistä kulttuurisiteistämme, mutta myös siitä että jo jollain tavalla tuttuun naapurimaahan on helpompi muuttaa kuin tyystin outoon. Oma osuutensa muuttoliikkeeseen naapurimaistamme meille on varmasti myös perhesiteillä.

Maahanmuuttoa Suomeen tapahtuu myös paluumuuttona. Paluumuuttajalla on juuret Suomessa. Paluumuuttajia ovat inkerinsuomalaiset sekä entiset Suomen kansalaiset ja heidän jälkipolvensa. (migri.fi.)

Suomesta on lähdetty perinteisesti työn perässä muualle ja tämän vuoksi muuttoliike oli maallemme pitkään miinusmerkkistä. Maahanmuutto puolestaan painottui 1980-luvulta lähtien perheen yhdistämisiin sekä pakolaisuuteen. Työperäinen muutto maahan jäi vähemmälle. 2000-luvulle tultaessa maahanmuuttajien määrä kasvoi ja saavutti nykyisen tason. (vaestoliitto.fi.)

Kuvio 3. Maahanmuutto, maastamuutto sekä nettomuutto Suomessa 1980-2012.

Lähde: Tilastokeskus Väestömuutostilastot.

Suomalaisia osaajia muuttaa edelleen työn perässä maastamme esimerkiksi nousevan talousmahdin maahan Kiinaan. Ilman maahanmuuttoa nettomuutto olisi maallemme miinusmerkkinen. Viime vuosina suomalaisilta työmarkkinoilta on lähtenyt enemmän väkeä kuin sinne on saapunut (vaestoliitto.fi).

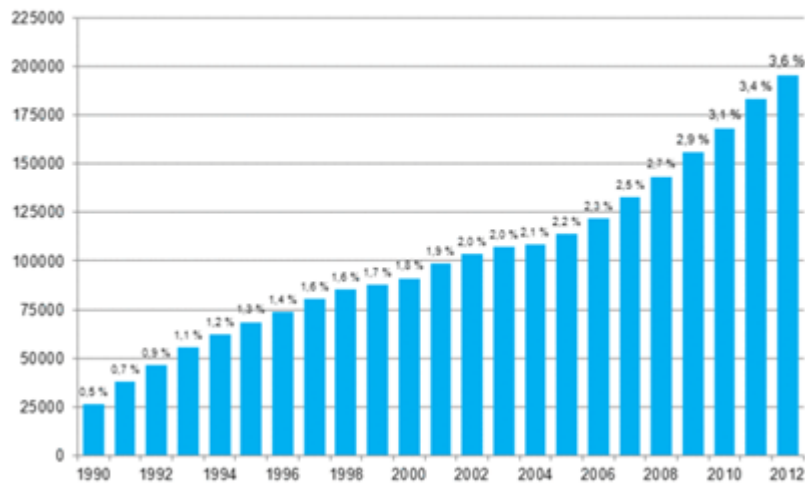
Pintapuolisesti tulkittuna yllä esitetty Väestöliiton tilasto vaikuttaa hyvältä, viivan yläpuolelle jää enemmän kuin alapuolelle. Opinnäytetyötämme varten väestön rakenteessa tapahtuvaan muutokseen tutustuessamme havaitsimme kuitenkin muuta.

Valtioneuvoston kanslian julkaisusarjassa (29/2004, 8) todettiin, että eläkeikäisten eli yli 65 vuotiaiden määrä kasvaa voimakkaasti lähitulevaisuudessa ja pian Suomessa on yli 65 vuotiaita enemmän kuin alle 20-vuotiaita. Työmarkkinoilta poistuu kohta enemmän väkeä kuin sinne on tulossa.

Mikäli tätä kierrettä ei jollain tavoin saada katkaistua ja pohjoismainen hyvinvointivaltiomme halutaan pitää edes jollain tavoin ennallaan, joudumme korottamaan veroja sekä nostamaan maksuja.

Ongelman eräänä ratkaisuna voisi olla työkäisten ulkomaalaisten maahanmuuton lisääminen. Jotta tämä onnistuisi, olisi maahanmuuton ja kotoutumisen pullonkaulat saatava kuitenkin ensin poistettua. (sorsafoundation.fi.)

Maassamme asuu vähän ulkomaalaisia, Väestöliiton tilastojen mukaan vuodelta 2012 vain 3,6 prosenttia väestöstä. Tämä on eurooppalaisittain erittäin pieni määrä. (vaestoliitto.fi.)

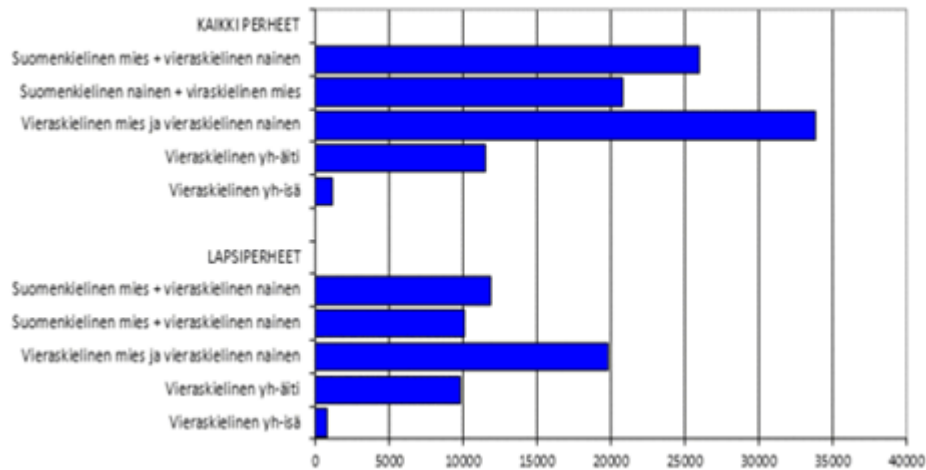
Kuvio 4. Ulkomaalaisten määrä ja osuus (%) Suomessa (kansalaisuuden perusteella) 1990–2012. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakennetietoja 1990–2012.

Tilastoa tarkastellessa on kuitenkin havaittavissa tasaisen varmaa, vuodesta 2006 aiempaa nopeampaa, ulkomaalaisten osuuden kasvua. Suomalainen yhteiskunta hyötyy kasvavasta maahanmuutosta. Työn perusteella tapahtuva muutto maahan on nyt ja tulevaisuudessa tärkeää kaupungeille sekä kunnille sillä vuoteen 2025 mennessä kunnalliselta sektorilta siirtyy eläkkeelle noin puolet työntekijöistä. Koulutuksen, sosiaalitoimen, päivähoiton ja vanhusten- sekä terveydenhuollon saroilla tullaan siis tarvitsemaan lisää henkilöstöä. (kunnat.net.)

Pakolaisina ja turvapaikanhakijoina Suomeen saapuu muihin maahanmuuttomaihin verrattuna suhteellisen vähän ihmisiä. Turvapaikanhakijoita on kahdeksan prosenttia koko maahanmuuttajien määrästä. Suomesta voi hakea turvapaikkaa, mikäli on perustellusti syytä pelätä joutuvansa kotimaassaan vainon kohteeksi. Turvapaikan hakemisen perusteena olevan vainon täytyy aiheutua hakijan uskonnosta, kansallisuudesta, poliittisesta syystä, tiettyyn ryhmittymään kuulumisesta tai alkuperän vuoksi. Toinen edellytys turvapaikan hakemiselle on, että hakija on haluton turvautumaan lähtömaan tarjoamaan suojaan. Suomesta turvapaikan saadessaan hakija saa pakolaisaseman. Pakolaisaseman saa myös kiintiöpakolaisena Suomeen saapunut ja hänen perheenjäsenensä. (migri.fi.)

Oleskeluluvan Suomeen voi saada myös toissijaisen suojelun perusteella vaikka varsinaisen turvapaikanhakukriteerit eivät täytyisikään. Teloituksen pelko lähtömaassa voi olla yksi syy myöntää ulkomaalaiselle oleskelupa suojelun perusteella. Mikäli turvapaikanhaku- tai toissijaisen suojelun kriteerit eivät täyty, voidaan oleskelulupa myöntää myös humanitäärisistä syistä. Näitä syitä voivat olla esim. kotimaassa vallitseva yhteiskunnallinen kaaos. (migri.fi.)

Perhesiteiden kautta Suomeen saapuu 28 % maahanmuuttajistamme. Vuonna 2012 maassamme oli yli yhdeksänkymmentätuhatta perhettä, joissa vähintään toinen puolisoista oli ulkomaalainen. Noin kolmessakymmenessä tuhannessa perheessä kumpikaan vanhemmista ei puhu suomea tai ruotsia äidinkielenään. (vaestoliitto.fi.)

Kuvio 5. Maahanmuuttajaperheet tyypeittäin 2012. (Maahanmuuttajatausta äidinkielen perusteella, lapsiperhe = perheessä asuu ainakin yksi alle 18-vuotias lapsi.) Lähde: Tilastokeskus Perheet 2012.

4 KOTOUTUMISEN PROSESSI JA AKKULTURAATIO

Kotoutuminen tarkoittaa sitä, että maahanmuuttaja sopeutuu osaksi yhteiskuntaa omaksuen uusia tietoja ja taitoja sekä toimintamalleja, jotka auttavat häntä osallistumaan uuden kotimaansa elämään ja toimimaan sen aktiivisena jäsenenä. Osa maahanmuuttajista kotoutuu helpommin kuin toiset. Kotoutuminen on aina yksilöllinen prosessi, joka etenee usein tukipalveluiden sekä ajan kanssa. Tieto suomalaisesta yhteiskunnasta ja suomen tai ruotsin kielen taito ovat kotoutumisen tärkeitä edellytyksiä. (intermin.fi.)

Koska maahanmuuttoon on useita eri syitä, vaikuttavat myös nämä osaltaan henkilön kotoutumisvalmiuksiin. Se, onko maahan tultu opiskelemaan, avioliiton kautta, työn vuoksi tai pakolaisena vaikuttaa monilta osin prosessin kulkuun. Ihmisen yksilölliset piirteet, omat toiveet, odotukset ja henkilökohtaiset, niin psyykkiset kuin fyysisetkin tekijät määrittävät kotoutumisprosessin sujumista. Tutusta ja turvallisesta ympäristöstä vieraaseen kulttuuriin muuttaminen ja asettuminen aiheuttavat aina stressiä, oli maahantulositytteen sitten mikä tahansa. Kotoutumisen moniulotteisuus on täynnä uuden omaksumista ja tuttuun toimintamallien taakse jättämistä. Parhaassa tapauksessa maahanmuuttaja löytää tasapainon oman kulttuurinsa ja uuden kulttuurin välillä. Hän kokee elävänsä hyvää elämää ja olevansa osallinen ympäröivään kulttuuriin.

Kun erilaiset kulttuurit kohtaavat, ihmiset joutuvat sopeutumaan muutokseen. Sopeutuminen uuteen kulttuuriin on aina muutosprosessi, johon liittyy enemmistön jäsenten suhtautuminen vähemmistöön ja vähemmistön suhtautuminen puolestaan enemmistöön. Tätä prosessia voidaan kutsua akkulturaatioprosessiksi. Sopeutumisen strategioista puhuttaessa voidaan käyttää termejä *assimilaatio*, *separaatio*, *integraatio* ja *marginalisaatio*.

Kotoutumisen prosessia voi tarkastella esimerkiksi John Berryn akkulturaatioteorian pohjalta, joka on yksi tunnetuimmista kotoutumistutkimuksissa käytetyistä malleista. Berryn akkulturaatiomalli perustuu kahteen kysymykseen. Toinen kysymys liittyy suhtautumiseen omaan kulttuuriin ja toinen suhtautumiseen valtaväestön kulttuuriin. Vastausten tuloksilla voidaan määritellä ja arvioida miten maahanmuuttaja suhtautuu akkulturaatioprosessiinsa.

Berry's (1980) Categorization Scheme

		Identification with Minority Group	
		<i>Strong</i>	<i>Weak</i>
Identification with Majority Group	<i>Strong</i>	Integrated	Assimilated
	<i>Weak</i>	Separated	Marginal

Kuvio 6. Berryn akkulturaatiomalli.

Lähde: Berry, John W. (1980), "Acculturation as Varieties of Adaptation" in *Acculturation: Theory, Models, and Some New Findings*, <http://www.acrwebsite.org/>.

Berryn mallissa on lähtökohtana, että ihmiset suhtautuvat eri tavoilla akkulturaatioprosessiin (Liebkind, Karmela (toim.) 2006, 14, 19–20).

Akkulturaatioasenteet - ja strategiat vaikuttavat sopeutumiseen ja tapaan suhtautua uuteen yhteiskuntaan ja sen kulttuuriin. Berryn mukaan nämä strategiat ovat jaettavissa neljään eri osioon.

Integraatio merkitsee sitä, että ihminen kokee kuuluvansa etniseen vähemmistöryhmään, mutta toimii myös valtaväestöön kuuluvien ihmisten kanssa.

Assimilaatio merkitsee sulautumista ja tarkoittaa tässä yhteydessä luopumista omasta vähemmistöidentiteetistä sisältäen toiveen kuulua enemmistöön. Tällöin hylätään omat etnisen ryhmän tavat ja omaksutaan valtaväestön tavat ja sosiaaliset verkostot.

Separatio eli eristäytyminen tarkoittaa sitä, että ihminen pitäytyy omaksi kokemansa ryhmän keskuudessa ja välttää kontakteja ryhmän ulkopuolella oleviin ihmisiin.

Marginalisaatio eli syrjäytyminen toteutuu silloin, kun ihminen ei halua olla osana omaa kulttuuritaustaansa muttei myöskään ole halukas samaistumaan mihinkään muuhun kulttuuriin tai ryhmään (Forsander, Annika, Ekholm, Elina & Hautaniemi Petri et al. 2001, 36- 38).

Akkulturaatioprosessia koskevia teorioita on useita erilaisia. Ne voidaan karkeasti jaotella kahdenlaisiin ryhmiin, joista toinen keskittyy yksiuotteiseen prosessiin, jossa tuloksena on sulautuminen enemmistön kulttuuriin ja vähitellen omasta kulttuurista luopuminen. Kaksisuuntaisessa prosessissa korostuu monikulttuurisuuden näkökulma, jossa vähemmistön edustaja voi tulla osaksi enemmistön kulttuuria sulautuen siihen, mutta samalla säilyttäen myös omaa kulttuuriaan. Akkulturoituvat ihmiset ovat halukkaita pitämään yllä uudessa kulttuurissaan oppimiaan tietoja ja taitoja sekä omaa henkistä ja fyysistä hyvinvointiaan. Myös stressin hallintaa voidaan pitää tärkeänä tekijänä, koska sopeutuessaan uuteen kulttuuriin ihminen kohtaa usein kieliongelmia, syrjintäkokemuksia ja todennäköisesti vaikeuksia hallita uutta kulttuuria. (Liebkind 2006, 14, 17.)

Berryn malli nostaa esiin akkulturaatiostrategian valinnan merkityksen sopeutumisessa. Akkulturaatio on kuitenkin useiden eri toimintamallien ja vaikutusten alainen prosessi, joka todennäköisesti etenee aaltomaisin liikkein käyttäen väliin kaikenlaisista strategioista osia. Eri elämänalueilla voi soveltaa erilaisia strategioita, esimerkiksi työelämässä sulautumista, jolloin työpaikalla maahanmuuttaja on täysin integroitunut jäsen ja yksityiselämässään hän voi viettää aikansa oman etnisen ryhmänsä keskuudessa. (Aitatolppa- Niitamo ym. 2013, 66–67.)

Omien havaintojemme mukaan onnistuneesti kotoutuneet maahanmuuttajat toimivat uudessa kulttuurissa sujuvasti soveltaen hyväksi havaitsemiaan selviytymisstrategioita. Omaan kulttuuriin kuuluvat tutut ja ystävät voivat olla myös avainasemassa sopeutumisprosessissa. Tuttujen ihmisten syrjäytymiskokemukset saattavat laskea uskoa omaan sopeutumiseen. Yhtäläillä positiivisten ja kannattelevien esimerkkien vaikutus on voinut vahvistaa uskoa omaan sopeutumiseen ja avata sitä kautta polkuja osaksi vallitsevaa kulttuuria. Maahanmuuttajan realistinen tietämys suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen toimintatavoista, puhumattakaan kielen hallinnasta, helpottavat myös kotoutumista.

Tätä opinnäytetyötä varten haastattelemiamme maahanmuuttajia yhdistää kaikkia se, että he ovat muuttaneet Suomeen aikuisina ja työllistyneet Suomessa suhteellisen nopeasti. Kaikki haastattelemamme henkilöt työskentelevät maahanmuuttajien ja suomalaisten parissa. Yhteistä haastateltavillemme on, että he ovat pystyneet tulemaan osaksi suomalaista kulttuuria kuitenkin oman alkuperäiskulttuurinsa säilyttäen.

Kun aikuinen vaihtaa asuinympäristöään kulttuurista toiseen, hän tuo mukanaan oman kulttuurinsa, kasvatuksensa ja todennäköisesti oman yhteisönsä perusarvot. Tältä pohjalta ihminen toimii elinympäristössään, havainnoi ja hahmottaa maailmaansa eikä näitä elämäntapoja ehkä tule kyseenalaistaneeksi ennen kuin ympäristö vaihtuu erilaiseen ja vieraaseen. Pelkästään tieto uudesta kulttuurista ja erojen olemassaolosta ei voi valmistaa ihmistä riittävästi konkreettisiin kokemuksiin paikan päällä.

Aikuisen ihmisen identiteetin tärkeä osa on usein työ sekä työn kautta rakentunut osallisuuden tunne. Osana yhteiskuntaa oleminen on monelle suorassa yhteydessä siihen, onko työllistyminen mahdollista uudessa kotimaassa.

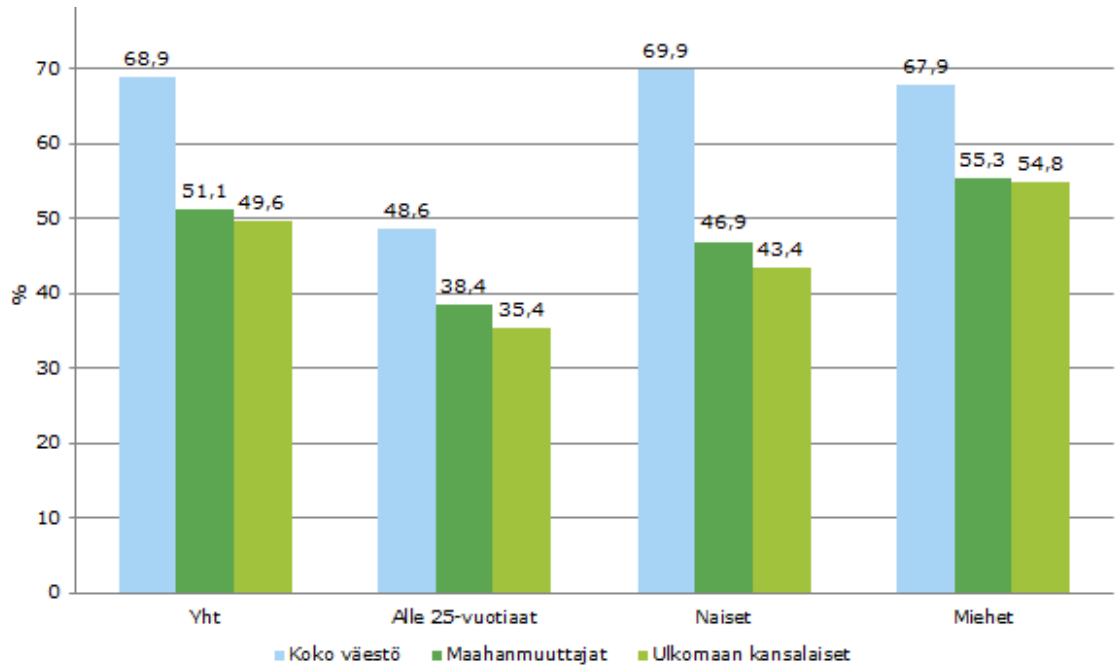
5 KOTOAUTUMISEN ERI TEKIJÄT

Tarkastelemme kotoutumisen prosessia kolmen keskeisen tekijän näkökulmasta. Nämä tekijät ovat samoja, jotka asetimme tutkimuskysymyksiksemme: työllistyminen, kielitaito sekä asenneilmasto.

5.1 Työllistyminen

Maahanmuuttajaväestöstä suurin osa on työikäisiä. Yhteiskunnallisen integraation kannalta maahanmuuttajien työllistyminen on hyvin keskeinen kysymys. Työllistymisellä on myös suuri merkitys ihmisen osallisuudelle ja identiteetin vahvistumiselle. Maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen tämän hetkinen asema työmarkkinoilla kuvaa myös heidän asemaansa yhteiskunnassa. Suomessa ja muissa samankaltaisissa maissa maahanmuuttajien työttömyysluvut ovat moninkertaiset valtaväestöön verrattuna. (Forsander ym. 2001, 59.)

Työ- ja elinkeinoministeriön suorittamaan Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013 - tutkimukseen perehtyessämme löysimme aineistosta seuraavan asiaa valaisevan tilaston. Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastosta vuodelta 2010 ilmenee maahanmuuttajien työllisyysaste verrattuna kokonaisväestöön.

Kuvio 7. . Maahanmuuttajien ja ulkomaan kansalaisten työllisyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010. Lähde: työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus, 2013.

Maahanmuuttajien ja koko väestön työllisyysasteen välinen erotus on tämän tilaston mukaan n. 18 prosenttiyksikköä.

Työ on tärkeä tekijä liittyen ihmisen perustoimeentuloon ja -turvallisuuteen. Työn rooli on erityisen keskeinen Suomessa ja muissa vastaavissa maissa, joiden yhteiskunnat on rakennettu kahden palkkatyössä olevan aikuisen mallille. Tämä asia ei ole monelle Suomeen muuttavalle alkuunkaan selvää. Työmarkkinaintegraatio on monessa mielessä olennainen osa kotoutumista ja kotoutumispolitiikkaa. (Martikainen & Tiilikainen (toim.) 2007, 29.)

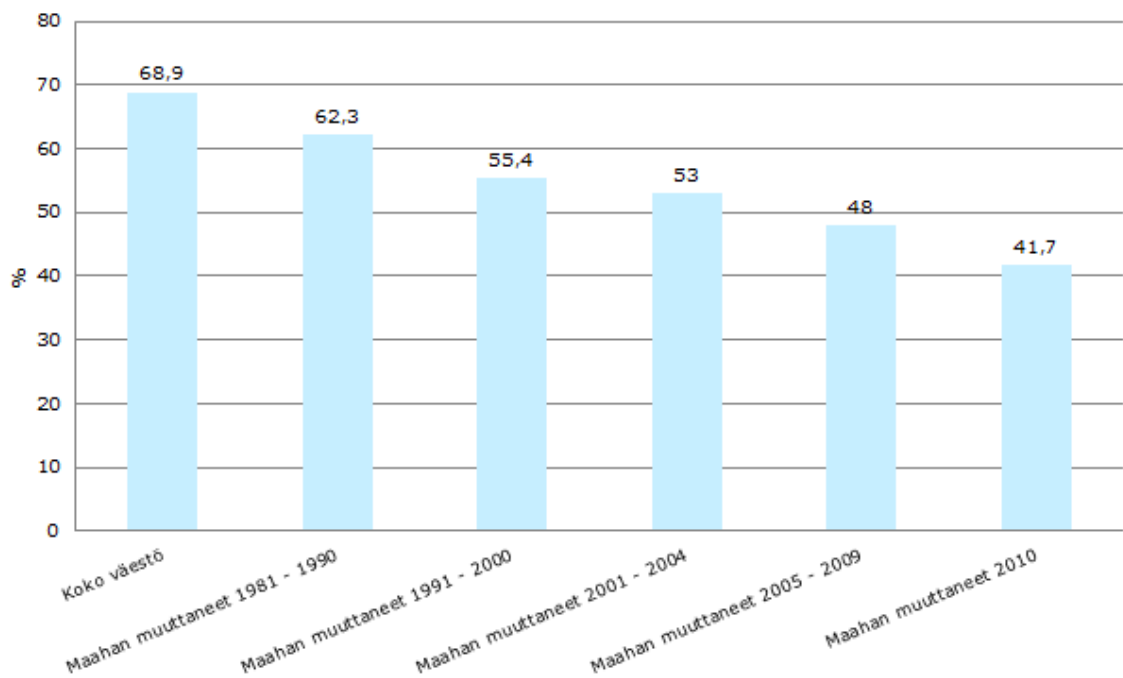
Maahanmuuttajilla on halu osallistua työelämään, mutta ei usein siihen tarvittavaa koulutusta. Tampereen kaupungin työllisyydenhoidon palveluyksikön (TYPA) verkostokoordinaattori Abdulkadir Hashin mukaan maahanmuuttajien työllistämistä edistäisi parhaiten täsmäkoulutus. Se olisi kestoltaan lyhyttä ja suoritettuaan koulutuksen maahanmuuttaja voisi etsiä suorittavia työtehtäviä esimerkiksi kiinteistöhuollon, rakennusalan ja asiakaspalvelutehtävien parista. (työllisyysportti.fi.) Hashin mainitsema täsmäkoulutus saisi myös aiemmalta koulutustaustaltaan vaatimattomammat maahanmuuttajat hakeutumaan koulutuksiin ja sitä kautta myöhemmin töihin heidän tietäessään, että prosessi ei kestäisi vuosikausia. Töihin pääsyn kautta murtuisi maahanmuuttajaa yhteiskunnasta eristävä muuri ja integroituminen helpottuisi.

Työ- ja elinkeinoministeriön suorittamassa tutkimuksessa ilmenee, että vähän koulutusta vaativien työpaikkojen määrä teollisuudessa vähenee jatkuvasti. Vähemmän koulutusta vaativissa palvelualan tehtävissä puolestaan vaaditaan usein sellaisia kulttuurimme hallintaan liittyviä taitoja, joita maahanmuuttajataustainen ei välttämättä hallitse. TE- toimistojen edustajat ovat tuoneet esiin huolensa sellaisten työpaikkojen katoamisesta, joihin pääsisi käsiksi suhteellisen vähäisellä koulutuksella.

Samaisen tutkimuksen mukaan Suomessa ei riittävästi tunnusteta ulkomailla hankittua koulutusta ja kokemusta erilaisista työtehtävistä (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 6/2014, 61).

Vuonna 2012 suoritetussa maahanmuuttajabarometrissa vastasivat maahan muuttaneet kysymykseen ”Työtehtävät vastaavat koulutustani”. 61 % vastaajista koki nykyisen työtehtävään vastaavan vähintään jokseenkin omaa koulutustaan. Saman tutkimuksen mukaan 16 % kertoi tekevänsä töitä, jotka eivät ole heidän koulutustaan vastaavia. (Työ- ja elinkeinoministeriö, Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013, 25.)

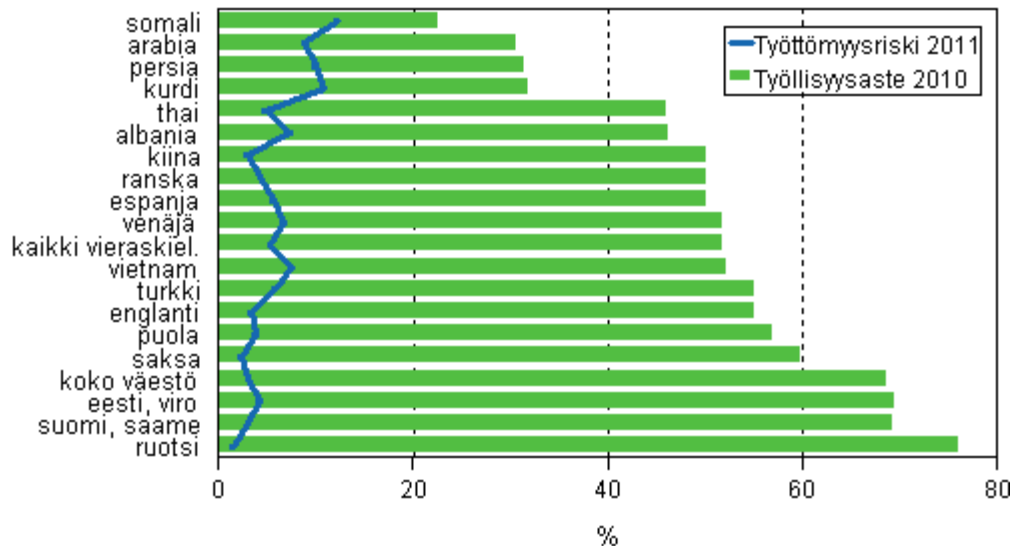
Jo aiemmin mainitun Työ- ja elinkeinoministeriön suorittaman tutkimuksen yhteydestä löytyi myös toinen mielenkiintoinen tilasto, joka käsittelee maahanmuuttajien työllistymistä verrattuna heidän täällä asumaansa aikaan. Haastateltavamme ovat kaikki asuneet maassa pitkään, yli kaksikymmentä vuotta. Tilastokeskuksen vuonna 2013 julkaiseman tilaston mukaan vuonna 2010 Suomessa 20–30 vuotta asuneiden maahanmuuttajien työllisyysaste on noin 6,5 prosenttiyksikköä pienempi kuin kokonaisväestön.

Kuvio 8. Maahanmuuttajien työttömyysaste verrattuna koko väestöön vuonna 2010. Lähde: työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus, 2013.

Verrattuna myöhemmin maahan muuttaneiden työllisyystilanteeseen, on ero selkeä. Työllisyystilanne on siis parempi niillä maahanmuuttajilla, jotka ovat asuneet maassa pitkään. Ajan myötä suomalaiset käytännöt työnhakuprosesseineen jne. tulevat maahanmuuttajille tutuiksi, kielenhallinta paranee ja tätä kautta mahdollisuudet kouluttautua ammattiin ja työllistyä myös lisääntyvät.

Ohessa tilasto pelkäästään ulkomaalaisista työttömistä vuodelta 2010 (tilastokeskus, stat.fi). Tilaston selkeästi heikoimmin työllistyneitä olivat somalit, arabit, persialaiset ja kurdit, toisin sanoen suomalaisille ehkä kaikkein vieraimmat kulttuurit. Vähemmän työttömiä oli puolestaan suomalaisille tutuimmissa kulttuuriryhmissä.

Kuvio 9. Työllisten riski joutua työttömäksi kielen mukaan vuonna 2011 sekä työllisyysaste vuonna 2010 (mukana kieliryhmät, joissa yli 1000 työllistä vuonna 2010). Lähde: Tilastokeskus.

Silminnäkijä ohjelma (Yle uutiset silminnäkijä, 16.10.2013) sivusi tätä havaintoa suorittamassaan käytännön testissä. Työryhmään kuuluneet suomalainen, somali sekä venäläinen henkilö soittivat kaikki kymmeneen samaan työpaikkaan. Suomalainen kutsuttiin kahteen haastatteluun kuten myös venäläinen. Somalia ei kutsuttu haastatteluun lainkaan.

Työllistymistä edistäviä tekijöitä ovat asianmukainen perehdytys työpaikan pelisääntöihin sekä työntekijän oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Näiden hyväksyminen ja omaksuminen edesauttavat maahanmuuttajaa pääsemään sisälle työyhteisöön. Esimiehen ja työtovereiden asenteella maahanmuuttajaa kohtaan on myös ratkaiseva asema työyhteisöön kotiuduttaessa, pääseminen osalliseksi työyhteisön sosiaalista toimintaa edistää kotoutumisprosessia. (ttl.fi.)

Työpaikan toimintojen mukauttaminen monikulttuuristuvaan työyhteisöön lisää sekä työn toimivuutta että työntekijöiden hyvinvointia. Työpaikalla tapahtuva työtehtäviin keskittyvä kielikoulutus hyödyttää myös suuresti kielitaidoltaan heikompia maahanmuuttajia.(ttl.fi.)

Hankaloittavia tekijöitä ovat puolestaan juuri kielitaidon heikkous sekä usein liialliset kielitaitovaatimukset suhteessa työn suoritustasoon. Samoin ennakkoluulot maahantulijoita ja heidän ammattitaitoaan kohtaan vaikeuttavat työyhteisön sisälle pääsyä. Ennakkoluuloista johtuen työyhteisö voi suhtautua maahantulijoihin varauksellisesti ja jättää heidät sosiaalisten toimintojen ulkopuolelle. Mikäli työpaikalla ei huomioida muuttuvaa työyhteisöä eikä aktiivisesti pyritä kehittämään sitä kaikkia osapuolia huomioivaksi, vaikuttaa myös tämä haitallisesti maahanmuuttajan kotoutumiseen työyhteisöön. (ttl.fi.)

Työllistymisen vaikeus hidastaa kotoutumista Suomeen monella tasolla. Suomalaiset ovat perinteisesti hyvin työeetoksellista kansaa. Ansiotyö koetaan myös moraalinen ja identiteetin mittana ja melkein kaikki muu toiminta, vaikkapa lasten hoitaminen kotona, nähdään ikään kuin anteeksipyydeltävänä poikkeustilana. (Pitkänen 2013, 167.)

Ansiotyön arvostus on erittäin korkealla ja tätä oletusta vasten maahanmuuttajan työttömyys voi olla äärimmäisen syrjäyttävä tila. On tutkittu, että yli 60 prosenttia kantaväestön ja maahanmuuttajien kohtaamisista tapahtuu työpaikoilla (Maahanmuuttajabarometri 2012). Sosiaalisten verkostojen luominen työympäristöjen ulkopuolella kaventuu huomattavasti ilman työllistymistä. Työllistymiskoulutuksissa ja yhteiskuntaan integroimisessa tulisi myös vahvemmin ottaa esille osatyökykyisten ihmisten mahdollisuudet päästä mukaan.

5.2 Kielitaito

Kielitaito on integraation kannalta olennaisimpia tekijöitä. Miten osallistua ja päästä mukaan mihinkään toimintaan jos ei ymmärrä puhuttua kieltä, osaa lukea saati kirjoittaa? Maahanmuuttajien lähtökohdat kielen oppimiselle ovat hyvin vaihtelevia. Taustat sekä tavoitteiden erot tulisi ottaa aina huomioon kielikoulutusta järjestettäessä. Kielenoppimisen prosessi ei kosketa vain maahan muuttavia ihmisiä vaan kaikkia, jotka ovat maahanmuuttajien kanssa tekemisissä. Kantaväestön toimintatavat, kielelliset valinnat, arvot ja asenteet muokkaavat maahan tulijan kielellistä arkea sekä kielenoppimisprosessia. (Martikainen ym. 2013, 164.)

Koska kieli on kaikkialla läsnä, sen merkitys sosiaalisten suhteiden luomiselle ja kulttuurisen identiteetin vahvistumiselle on kiistaton. Hyvä kielitaito avaa polkuja yhteisöihin, koulutukseen ja työelämään. Usealla maahanmuuttajalla on kokemusta monikielisyydestä jo Suomeen muuttaessa ja monella on kokemuksemme mukaan kova halu oppia erityisesti puhekieltä. Nuorilta maahanmuuttajilta on tullut meille suoraa palautetta kielten opetuksen liiallisesta kirjakielisyydestä ja sen sopimattomuudesta käytännön tilanteisiin.

Puhekieltä olisi varmasti luontevampaa oppia suomalaisten kanssa tavallisissa vuorovaikutustilanteissa kuin opetustilanteissa. Tähän vaaditaan kohtaamisen rohkeutta ja halukkuutta erityisesti kantaväestöltä. On vaikeaa oppia uuden kotimaan arkikieltä ja käytänteitä mikäli kohtaamiset rajoittuvat viranomaisten ja opettajien varaan.

Kielenoppiminen ei voi olla ainoastaan yksilön prosessi, joka tapahtuu vain hänessä itsessään, vaan se rakentuu myös osana sosiaalista toimintaa, jossa muun kieliyhteisön tuki ja esimerkit ovat oleellisia prosessin etenemiselle. Aikuisten maahanmuuttajien integraation tärkeänä polkuna toimii kotoutumiskoulutus, joka koostuu kielen opetuksesta, työelämä- ja yhteiskuntataidoista sekä ohjauksesta. Kotoutumiskoulutus ei kuitenkaan vielä ole saavuttanut astetta, jolla se vastaisi työelämän ja työnantajien odotuksiin. Euroopan unionissa on suunnitteilla viitekehys, jonka tavoitteena on luoda yhteiset standardit kotoutumiskoulutukselle. (Martikainen ym. 2013, 175.)

5.3 Asenneilmasto

Maahanmuuttajiin suhtautumista Suomessa voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavien teorioiden kautta. Konfliktiteorian mukaan ulkomaalaisvastaisuus lisääntyy kun vähemmistön suhteellinen koko kasvaa ja enemmistö joutuu kilpailemaan vähemmistön kanssa samoista asioista kuten työpaikoista ja sosiaalietuuksista.

Kontaktiteorian mukaan ennakkoluulojen hälventämistä edistää tekemisissä oleminen toisten kanssa siten, että tieto lisääntyy kontaktien solmimisen myötä. Täten opitaan ymmärtämään toisten käyttäytymistä paremmin. Molemmat teoriat ovat saaneet tukea Pohjoismaissa ja muualla Euroopassa tehdyissä tutkimuksissa. Ulkomaalaiseen suhtautuminen riippuu paljon siitä, kuinka paljon ihmiset ovat olleet tekemisissä maahanmuuttajien kanssa. (Liebkind 2006, 29.)

On loogista ajatella, että ennakkoluuloja karsitaan tietoisuuden ja kokemuspohjaisen tiedon lisäämisellä. Suomessa vuosina 1998 ja 1999 tehdyt haastattelututkimukset toivat esille, että lamavuoden 1993 jälkeen suomalaiset suhtautuivat maahanmuuttajiin myönteisemmin kuin ennen. Toisaalta suhtautuminen on ollut myönteisimmillään Suomessa 1987, jolloin maahanmuuttajia oli määrällisesti vielä hyvin vähän. Heikossa yhteiskunnallisessa tilanteessa maahanmuuttajat koetaan helpommin kilpailijoiksi työpaikoista sekä sosiaalieduista. (Liebkind 2006, 33.)

Asenteet toisia etnisiä ryhmiä kohtaan ovat yhteydessä usein ennakkoluuloihin. Asenteisiin vaikuttavat aina monet tekijät. Suomessa tehty implisiittisten asenteiden (automaattisesti aktivoituvat asenteet) tutkimus on osoittanut, että suomalaiset nuoret arvioivat maahanmuuttoa myös yhteiskunnan näkökulmasta eivätkä vain omien kokemustensa perusteella. Miellyttäväksi koetut tilanteet lisäävät myönteistä suhtautumista, samoin onnistuneet kokemukset yhteistyöstä. Nuorten asenteet muodostuvat kiinteässä yhteydessä sosiaaliseen ympäristöön. (Mähönen 2011, 4.)

Asenteiden tarkasteluun ja monikulttuuristen valmiuksien kehittämiseen tulee olla ihmisellä itsellään kiinnostusta. Huomasimme työskennellessämme maahanmuuttajanuorten parissa, että esimerkiksi Oulun kaupungin nuorisotoimen järjestämille retkille osallistui ainoastaan maahanmuuttajanuoria. Syytä suomalaisten 15–17 -vuotiaiden nuorten innottomuudelle lähteä retkeilemään on vaikea sanoa.

Ennakkoluulot ja asenteet kulkevat molempiin suuntiin. Maahanmuuttajanuoret ovat kyselleet ja ihmetelleet paljon suomalaisten nuorten alkoholin käyttöä sekä rajattomuutta. Missä ovat suomalaisten nuorten vanhemmat? Miksi nuoria näkyy iltaisin kadulla humalassa? Eräs nuori kysyi meiltä ohjaajilta muuttaessaan vastaanottokeskuksesta kuntaan, että "pitääkö minun nyt alkaa juomaan sitä kaljaa että saan suomalaisia kavereita".

Suomalaisten näkökulmia maahanmuuttoon kartoitettiin haastatteluin Tampereella, Helsingissä ja Joensuussa. Haastateltavat olivat työvoimakoulutukseen osallistujia ja heistä puolet oli ulkomaalaistaustaisia. Useimmat suomalaiset vastaajat suhtautuivat maahanmuuttoon neutraalisti tai myönteisesti. Suurin osa asetti kuitenkin suhtautumiselleen ehdon: on käyttäydyttävä maassa maan tavalla, tehtävä töitä ja ansaittava elantonsa. He, jotka olivat työskennelleet monikulttuurisessa työympäristössä aiemmin, suhtautuivat maahanmuuttoon mutkattomimmin. Ulkomaalaistaustaiset vastaajat eivät antaneet erityistä kritiikkiä suomalaisista liiallista alkoholin käyttöä lukuun ottamatta. Tähän voi olla syynä yleinen valta-asetelman epäsymmetria. Vähemmistön edustaja ei välttämättä koe järkeväksi alkaa arvostella vieraana toisten kulttuuria. (Pitkänen 2013, 171, 182.)

Suomalaiset hyväksyvät siis ahkerat, työteliäät ja hyvin käyttäytyvät maahanmuuttajat. ”Maassa maan tavalla” on muodostunut jonkinlaiseksi mantraksi, jota toistellaan useissa eri merkityksissä maahanmuuttajiin liittyvissä keskusteluissa. Harva kuitenkaan pystyy suoranaisesti määrittelemään mitä tuo "maassa maan tavalla" tarkoittaa.

Välttämättä ei myöskään ymmärretä, kuinka vähäisiä maahanmuuttajien kontaktit valtaväestöön saattavat pahimmillaan olla. Käytännössä ne voivat rajoittua lähikaupan kassaan tai valtion toimiston virkailijaan. On helppoa ajatella, että yhteiskunta ottaisi vastuun maahanmuuttajien integroimisesta. Olemme kuitenkin itse osa tätä yhteiskuntaa, vastuussa yhteisestä viihtyvyydestä, kommunikoinnin sujumisesta, asenneilmapiiristä sekä tasa-arvoisen arjen sujumisesta.

Siirtolaisuusinstituutti teetti vuonna 2012 laajan kyselyn nyky-Suomen asenneilmastosta opiskelijoille. Vastanneita oli yhteensä 14 568. Puolet heistä suhtautui positiivisesti työvoiman maahanmuuttoon. Kolmannes vastanneista olisi valmis ottamaan Suomeen lisää pakolaisia. Vastaajat jaettiin viiteen eri kategoriaan: Totaaliposiitiiviset 31.1 %, Valikoiden hyväksyvät 18.1 %, Empaattiset kielteiset 22.4 %, Valikoiden kotouttavat 16.6 % sekä Totaalikielteiset 11.8 % Kokonaisuudessaan tulokset kertovat hyvin hajanaisesta asenneilmastosta sekä tiettyjen ehtojen kautta hyväksymisestä. Vastanneista opiskelijoista löytyy siis sekä positiivisia että negatiivisia asenneryhmiä. (Aitalolppa-Niitamo ym. 2013, 249.)

Kotoutuminen on kahden kauppa. Yhtä lailla kuin siihen vaikuttavat maahanmuuttajien oma toiminta ja asenteet, vaikuttavat siihen myös vastaanottavan yhteiskunnan vastaavat elementit. Kysymys on myös siitä, herättävätkö meidän yhteiskuntamme ja toimintatapamme luottamusta maahanmuuttajissa. Halutaanko tänne kotoutua?

6 KATSAUS TEHDYISTÄ TUTKIMUKSISTA

Maahanmuuttajiin ja kotoutumiseen liittyviä tutkimuksia on tehty Suomessa tasaiseen tahtiin. Tehdyt tutkimukset käsittelevät maahanmuuttajiin liittyviä kysymyksiä ja teemoja erilaisista näkökulmista. Tutkimuksiin perehtyessä yllättää se, miten paljon tietoa löytyy. Rajasimme etsimämme tiedon seuraaviin teemoihin; tutkimukset maahanmuuttajien työllistymisestä, maahanmuuttajat palvelujärjestelmän asiakkaina sekä kotoutumista ja asenteita koskevat viimeaikaiset tutkimukset. Olemme koonneet nämä tutkimukset oman kiinnostuksemme pohjalta ja opinnäyteyön aihekenttää palvellen.

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kotouttamispolitiikan valtakunnallisesta arvioinnista ja seurannasta. Seurannan toteuttamiseksi on kehitetty kotouttamisen, kotoutumisen ja etnisten suhteiden seurantajärjestelmä, johon kuuluu maahanmuuttajille suunnattu kyselytutkimus, kunnille ja TE- toimistoille kohdennetut palvelukyselyt sekä maahanmuuttajien elinoloja kuvaavat tilastolliset indikaattorit. Tämän seurannan eri osioiden kautta kootaan neljän vuoden välein kokonaiskatsaus eli Maahanmuuttajabarometri.

Viimeisin kokonaiskatsaus, Maahanmuuttajabarometri 2012 julkaistiin vuonna 2013. Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmän muodostivat Viron, Venäjän, Somalian, Thaimaan, Kiinan, Irakin ja Turkin kansalaiset, jotka ovat muuttaneet Suomeen vuosina 2007–2009. Maahanmuuttajabarometrin keskeiset tulokset olivat, että merkittävin kotoutumista edistävä tekijä on työ sekä suomen tai ruotsin kielen taito. Tutkimuksesta kävi ilmi myös, että työmarkkinastatuksella on suuri merkitys siihen, kuinka helpoksi suomalaisiin tutustuminen koettiin. Haastavinta luoda kontakteja suomalaisiin oli vastausten perusteella somaleilla. Heistä 70 prosenttia oli vastannut, ettei heillä ole yhtään suomalaista kaveria. (tem.fi.)

Maahanmuuttajan onnistuminen työssä -tutkimushanke (2010–2013) kartoitti venäläis-, kurdi- ja somalialaistaustaisten maahanmuuttajien tilannetta työelämässä ja työpaikoilla. Tutkimuksesta kävi ilmi, että vaikka maahanmuuttajien osuus suomalaisessa työelämässä on kohonnut, silti kattavaa tutkimustietoa heidän onnistumisestaan suomalaisilla työpaikoilla ei ole vielä riittävästi. (ttl.fi.)

Keskeiset tulokset tässä tutkimushankkeessa olivat, että maahanmuuttajataustaiset kokivat työn erittäin merkitykselliseksi heidän elämälleen ja kaksi kolmasosaa piti kohtelua työpaikallaan tasapuolisena verrattuna kantaväestöön. Työhön perehdyttämisen ja suomalaisten esimiesten johtamistavan tasapuolisuuden merkitys korostui valtaosalla vastaajista. Oma aktiivisuus, työn ilo ja suhtautuminen työhön olivat välttämättömiä onnistumisen kokemukselle. Työyhteisön myönteinen suhtautuminen eri kulttuurista tullessiin työntekijöihin sekä avoimuus lisäsi huomattavasti maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden työssä viihtymistä.

Ollakseen osa suomalaista yhteiskuntaa tulee maahanmuuttajan asioida useissa eri virastoissa ja suoriutua palvelujärjestelmässämme asiakkaana. Tätä teemaa on tutkinut muiden muassa Sari Hammar-Suutari väitöskirjassaan ”Asiakkaana erilaisuus - Kulttuurien välisen viranomaistoiminnan etnografia”. Tutkimuksesta käy ilmi monenlainen järjestelmän toimimattomuus sekä turhautuminen niin viranomaisten kuin maahanmuuttaja-asiakkaidenkin taholla. Hammar-Suutari nostaa esille vuorovaikutuksen merkityksen kulttuurieroista huolimatta. Kehittämällä kulttuuritietoisia työkäytänteitä opitaan tunnistamaan ne tekijät, jotka eivät johdu kohdattavan ihmisen kulttuurista. (Hammar-Suutari 2009, 223–224.)

Päivi Mustonen on tutkinut samaa aihepiiriä pro gradussaan ”Pompottelua ja osallisuuden kaipuuta - maahanmuuttajien kokemuksia asiakaslähtöisyydestä ja sen toteutumisesta sosiaalityössä ja muissa julkisissa hyvinvointipalveluissa” (2007). Hänen tutkimuksestaan käy ilmi, että viranomaiskieli tuo haasteita maahanmuuttajille ja tästä syystä osa asioista jää hoitamatta. Hän nostaa esille myös sen, että työntekijän on syytä tiedostaa kielen valta asiakassuhteessa.

Maahanmuuttajilta tulleen palautteen perusteella he kokevat suomalaisen palvelujärjestelmän pirstaleiseksi ja suomalaisille järjestetyksi (Mustonen 2007, 67–68). Palvelujärjestelmän ja viranomaisten kohtelun merkitys korostuu maahanmuuttajilla erityisesti siksi, että maahanmuuttajalla on vain harvoin riittäviä tukiverkostoja uudessa kotimaassaan. Tästä syystä viranomaisten tulisi ymmärtää laajemmin maahanmuuttoprosessiin vaikutukset yksilöön. (Mustonen 2007, 76.)

Sodanjälkeinen ensimmäinen maahan saapunut suuri turvapaikanhakijaryhmä olivat somalit 1990-luvun alussa. Tätä seurannutta yhteiskunnallista myllerrystä on kutsuttu somalishokin nimellä. (Open Society Foundations 2013, 1.)

Open Society Foundations-säätiö on, osana Euroopan laajuista tutkimusta, tutkinut Helsingissä asuvien somalien kotoutumista mm. kouluttautumisen ja työllistymisen kautta. Tulokset on julkaistu ”Somalis in Helsinki”-raportissa Seuraavassa Open Society Foundationsia edustavan Nazia Hussainin kommentti: ”Koulutus ja työllistyminen ovat ydinasioita, jotta Helsingissä asuvat somalialaiset voivat osallistua aktiivisina ja yhdenvertaisina yhteiskunnan rakentamiseen. Paljon hyvää työtä on jo tehty kotouttamisessa, mutta raportti tuo esiin osa-alueita, joissa löytyy parannettavaa”.

Kuulumista Helsinkiin heikentävätkin juuri työllisyystilanne sekä syrjintä. Samasta tutkimuksesta ilmeni, että vaikka yhteenkuuluvuuden tunne oman yhteisön sisällä onkin vahva, ei se estä ulkopuolisen syrjinnän ja asenteellisuuden aiheuttamaa ulkopuolisuuden tunnetta somaleissa.

Kaupunginjohtaja Jussi Pajunen onkin painottanut Helsingin asemaa tiennäyttäjänä muille kaupungeille syrjintää koskevan nollatoleranssin käyttöönotossa. Käytännöllä on Pajusen mukaan tarkoitus turvata Helsingissä asuvien nykyisten ja tulevien somalisukupolvien asema suomalaisessa yhteiskunnassa. (yle.fi 21.11.2013.)

EU-MIDIS:n vuonna 2009 suorittamassa syrjintää ja vähemmistöjä koskevassa tutkimuksessa kävi ilmi, että eniten syrjintää Suomen maahanmuuttajista saivat osakseen juuri somalit. Kansallisessa tutkimuksessa ilmeni häirinnän oleva yleistä miltei kaikkialla, jopa poliisin taholta. Somaleiden mukaan nämä kokemukset ovat omiaan eristämään heitä yhteiskunnasta. Somalit olivat Open Society Foundationin tutkimuksen mukaan suurimpia maahanmuuttajaryhmiä peruskouluissa, mutta heitä oli puolestaan suhteellisen vähän korkeakouluissa. Somalivanhemmat kokivat lastensa olevan eriarvoisessa asemassa verrattuna suomalaislapsiin.

Koulutusta suurempana huolenaiheena nousivat tutkimuksessa kuitenkin esiin työllistymisongelmat, somalit kokivat olevansa syrjittyjä töitä hakiessaan. Työllisyyttä käsittelevät tutkimukset osoittavat väitteen todenperäisyyden. Työttömyys koettiin suurimmaksi esteeksi kotoutumiselle. (Open Society Foundations 2013, 2-3.)

Hanni Heikkinen on Sosiologian pro gradu tutkielmassaan vuodelta 2000 käsitellyt inkerinsuomalaisten integroitumista suomalaisille työmarkkinoille. Tutkielman mukaan inkerinsuomalaiset eivät muodosta yhtä yhtenäistä ryhmää, vaan ryhmässä on huomattava määrä virolaisia tai venäläisiä ja nuoren polven siteet suomeen tai suomenkieleen voivat olla heikot. Merkitykselliseksi Heikkisen (2000, 36) mukaan muodostuu työnantajan inkerinsuomalaisesta työnhakijasta mieltämä kuva, kokeeko hän tämän suomalaiseksi vai venäläiseksi. Inkerinsuomalaiset koetaan kuitenkin tutkielman mukaan turvallisiksi muukalaisiksi verrattuna esimerkiksi somalimuslimeihin. (Heikkinen 2000, 40.)

Ulkoasiainministeriön tietojen mukaan inkerinsuomalaisista työikäisistä paluumuuttajista 60 prosentilla on tutkinto korkeakoulusta tai ammatillinen koulutus. Jotkin työnantajat ovat palkanneet inkerinsuomalaisia suoraan maahanmuuttojonosta ja järjestäneet myös mahdollisesti tarvittavan koulutuksen heille. Työvoimatoimistojen mukaan paluumuuttajat työllistyvät maahanmuuttajista parhaiten mikäli vain kielitaito on riittävästi hallussa. (Formin. Finland. fi)

Johtopäätös näiden tutkimusten ja tietojen perusteella näyttäisi olevan se, että meille tutuimmat maahanmuuttajaryhmät työllistyvät ja täten myös kotoutuvat helpommin kuin meille oudoimmat ryhmät.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyössämme halusimme kartoittaa sitä, miten eri tekijät vaikuttavat kotoutumisprosessin onnistumiseen ja mistä on koettu olevan eniten hyötyä. Lähdimme hakemaan vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: miten työllistyminen, kielitaito ja asenneilmasto vaikuttavat kotoutumiseen sekä mitkä ovat maahanmuuttajien omasta mielestä kotoutumisen keskeisimpiä tekijöitä. Valitsimme haastateltavamme siltäkin pohjalta, että he kaikki työskentelevät maahanmuuttajien parissa. Halusimme kartoittaa heidän ajatuksiaan myös asiantuntijoina kotoutumiseen vaikuttavista tekijöistä. Meitä kiinnosti tietää, mitkä seikat he nostavat esille kysyttäessä tärkeimpiä tekijöitä onnistuneeseen kotoutumiseen.

7.1 Tutkimusmenetelmä ja haastattelukysymykset

Tutkimusmenetelmänä käytimme teemahaastattelua, jonka teimme viidelle eri maista Suomeen tulleelle maahanmuuttajalle. Haastattelukysymyksiä oli yhteensä kymmenen ja osaa kysymyksistä tarkensimme tarpeen mukaan haastattelutilanteessa. Haastattelukysymyksemme muotoiltiin hyvin yleisellä tasolla kotoutumista koskien ja halusimme kartoittaa niillä haastateltaviemme omia kokemuksia sekä saada kokonaiskuvaa siitä, mitä he ovat työssään maahanmuuttajien parissa havainnoineet.

Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin, jonka jälkeen kävimme läpi vastauksia yhdessä ja analysoimme niiden antia suhteessa teorian tietoomme ja materiaaliimme. Valitsimme metodiksemme teemahaastattelun, koska ajattelimme se avulla saavamme haastateltavista hyvin tietoa esille. Halusimme myös luoda haastattelusta luontevan ja keskustelunomaisen hetken, jossa haastateltavan ei tarvitsisi jännittää vastaamistaan.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, jossa haastattelun aihepiiri ja teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat. Tässä haastattelutavassa oleellista on se, että haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa. Menetelmä tuo tutkittavien äänen kuuluviin ja ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä tutkimuksen kannalta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

Olimme keskustelleet haastateltaviemme kanssa ennen opinnäytetyön tekemistä haastattelukysymyksiämme sivuavista teemoista. Tästäkin syystä olimme kiinnostuneita hankkimaan heiltä lisää tietoa kotoutumisen tekijöihin.

Teemahaastattelulle on tyypillistä, että se sisältää hahmotelman siitä, mitä kysytään. Tarkkarajaista suunnitelmaa siitä, miten kysymykset esitetään, ei ole. Olennaista haastattelutilanteelle on löytää tasapaino, jotta tutkimukselle olennaiset asiat löytyisivät kysymysten kautta. Heti alkuminuuteilla haastatteliija saa käsityksen haastateltavan kielellisen ilmaisun tasosta. (Hirsjärvi ym. 2008, 103.)

Haastateltavamme olivat kaikki maahanmuuttajataustaisia. Heidän kielellinen ilmaisunsa suomeksi oli sujuvaa ja ymmärrettävää, mutta joidenkin sana- ja asiakäänteiden selittämiseen olimme varautuneita laatiessamme haastattelukysymyksiä. Syvensimme joitakin teemoja lisäkysymyksillä ja tarkensimme työmme tarkoitusta osalle haastateltavista.

7.2 Tutkimuksen aineiston keruu, käsittely sekä analysointi

Opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa luimme Internetistä tehtyjä tutkimuksia, artikkeleita ja lainasimme kirjoja maahanmuuttajiin sekä kotoutumiseen liittyen. Koska kumpaakin meitä yhdistää kiinnostus maahanmuuttajatyöhön ja meillä on myös yhteisiä kokemuksia samoista työpaikoista maahanmuuttajien parissa, sujui aineiston keruu joutuisasti.

Aloitimme opinnäytetyön ideoinnin yhdessä maahanmuuttajataustaisten yhteistyöntekijöiden sekä suomalaisten työntekijöiden kanssa, jotka työskentelevät maahanmuuttajien parissa. Yhteistyöntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta vahvistui ajatus kartoittaa haastatteleamalla heidän omakohtaisia kokemuksiaan kotoutumisesta. Samalla halusimme hyödyntää heille työn ja muiden kokemusten kautta tullutta hiljaista tietoa kotoutumiseen vaikuttaneista tekijöistä.

Osa haastateltavistamme ujosteli aluksi haastattelutilannetta, alkukangertelujen jälkeen pääsimme kuitenkin kaikkien haastateltaviemme kanssa hyvin vauhtiin. Haastattelutilanteita hankaloitti ja rajoitti osittain se, että haastattelut tehtiin kunkin haastateltavan työpisteissä keskellä työpäivää. Haastateltavat joutuivat vastamaan työtehtäviinsä liittyviin puheluihin sekä ovensuukyselyihin välillä kesken haastattelujen. Tällaiset tilanteet katkaisivat ajatuksenjuoksun haastateltavilta ja jouduimme näissä tapauksissa kelaamaan haastatteluja taaksepäin, jotta haastateltavat olisivat jälleen päässeet alkuunsaamastaan ajatuksesta uudelleen kiinni. Nauhoitettava haastattelu osoittautui olevan myös kielellinen haaste haastateltaville, kukin joutui tuomaan ajatuksensa esiin suomenkielellä suusanallisesti ilman kirjallista valmistelu- tai vastausmahdollisuutta. Suomenkieli oli jokaisella haastattelun alussa hyvin selkeää, mutta muuttui osalla haastattelun loppua kohden vaikeammin tulkittavaksi. Asiaan vaikutti mielestämme haastateltavien innostuminen kertomastaan, jolloin he eivät selvästikään kiinnittäneet niin suurta huomiota oikeakielisyyteen.

Aineiston analyysin aloitimme välittömästi haastattelujen jälkeen. Kirjasimme ylös havaintojamme haastatteluista sekä muotoilimme muutamia täydentäviä kysymyksiä haastateltavillemme prosessin edetessä. Haastattelukysymykset jäivät kokonaisuudessaan suuntaa antaviksi ja saimme kerättyä tarvitsemaamme materiaalia syventävillä kysymyksillä. Teemoihimme perustuvalla haastattelumenetelmällä aineistoa kertyi runsaasti. Jaoimme haastatteluista saadut vastaukset ensin teemoittain. Pyrimme löytämään vastauksista ydinasiat, jotka toisivat esille hakemaamme tietoa. Jaottelimme vastaukset sitten kysymyksittäin ja keskustelimme niiden yhteneväisyyksistä sekä eroavaisuuksista. Halusimme nostaa esiin haastateltavien oman äänen ja päätimme käyttää työssämme suoria lainauksia haastatteluista. Havaitsimme, että haastattelu on myös haastateltavalle prosessi. Osa heistä halusi jälkepäin täydentää vastauksiaan ja tuoda lisänäkökulmaa vastauksiinsa haastateltuaan kysymyksiä mielessään.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Lähdimme hakemaan vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: miten työllistyminen, kielitaito ja asenneilmasto vaikuttavat kotoutumiseen sekä mitkä ovat maahanmuuttajien omasta mielestä kotoutumisen keskeisimpiä tekijöitä.

Kaikki viisi haastateltavamme olivat kotoisin eri maista. Yhteistä heille on se, että he kaikki työskentelevät tällä hetkellä maahanmuuttajien parissa ja ovat asuneet Suomessa jo melko pitkään. Kahdella haastatellusta viidestä (kreikkalainen ja turkkilainen) oli suomalainen puoliso jo heidän tänne muuttaessaan. Kahdella (inkerinsuomalainen sekä intialainen) oli puolestaan aviopuoliso kotimaasta, yhdellä (somali) ei ollut puolisoa lainkaan tänne muuttaessaan, mutta hänen perheensä oli Suomessa jo ennen hänen tuloaan.

8.1 Ennakkokäsitykset

Haastateltaviemme ennakkokäsitykset Suomesta vaihtelivat voimakkaasti ja osalle suomalainen yhteiskunta, kieli sekä muut seikat olivat jo ennestään tuttuja. Toisilla taas ei ollut paljon muuta tietoa Suomesta kuin pääkaupungin nimi.

Ne haastatelluista, jotka olivat tulleet avioliiton myötä Suomeen, tiesivät suomalaisen puolisonsa kautta eniten siitä, minkä tyypiseen maahan olivat muuttamassa.

”..no, minä tiesin aika paljon lukuun ottamatta kieltä. Olin hakenut tietoa Suomesta eri kielillä. Vaimo oli suomalainen ja tietenki opetti lapsille suomenkieltä, minä en tarvinnu sitä Kreikassa asuessamme vuoden ajan useamman vuoden, viis- kuus vuotta, sen takia ruvennu eikä mulla ollu sitä aikaa opetella. Tiesin Suomesta, Suomen kirjallisuudesta paljon.” (kreikkalainen mies, oma haastattelu.)

Realistinen ennakkokäsitys vaikutti luonnollisesti myös siihen, että suomikuvassa ei ollut juurikaan tapahtunut muutoksia Suomeen muuton jälkeen.

”Ei ole paljon muuttuneet. Sillä minä tunsin Suomea vaimon kautta, sillä tavalla mulla oli ensikäden tietoa.” (kreikkalainen mies, oma haastattelu.)

Mitä kauempaa maahanmuuttaja tuli, sen oudompaa kaikki oli ja sopeutumiseenkin meni vastaavasti pidempi aika.

Yksi haastatelluistamme muutti Intiasta Suomeen, koska puoliso sai täältä työpaikan.

”...no minä ajattelin, että minä menen jossakin arctic circle... onko taloja...onko oikeaa ruokaa...pakkasin hyvin erilaisia juttuja, mutta kun tulin tänne täällä oli hyvin taloja ja juttuja...minä katsoin joka päivä ikkunasta, että nyt mene ihmiset, yksi, kaksi, joskus laskinkin...kun tulimme tammikuussa, oli ihan pimeä...mies menin töihin pimeässä, se oli vähän outoa... ensimmäinen vuosi oli, että piti tutustua vuodenaikojen kanssa...” (intialainen nainen, oma haastattelu.)

Näin hän kertoo suomikuvansa muuttuneen:

”Kyllä nyt on muuttunut kun on asunut täällä pitkään ja katsoin miten kaikki yhteiskunnan järjestelmät toimii täällä...minä olen nyt kuin... yhteiskunnan sisällä...” (intialainen nainen, oma haastattelu.)

Venäjältä tulleella ei luonnollisestikaan ollut niin suuri ero esimerkiksi oman maan ilmastoon kuin vaikkapa somalialaisella, joka saapui maahan lokakuussa loskan keskelle ja halusi palata kotimaahansa välittömästi. Talven kylmyys nousikin jokaisella muulla, paitsi inkerinsuomalaisella, esiin. Haastatteluissa korostuivat myös suomalaisten vähäeleisyys, asiallisuus ja että "suomalaiset ovat aika mukavia".

Haastateltu inkerinsuomalainen nainen kertoi omasta suomikuvastaan ennen maahanmuuttoaan ja sen jälkeen seuraavasti:

”..periaatteessa ei mittään erikoista koska olen inkerinsuomalainen ja olen saanu suomalaisen kasvatuksen... Ei ole ajatuksia muuttuneet, mulla ei ollu mittää ennakkoluuloja, jos olis ollu mä kyllä sanosin.”

Inkerinsuomalaisen haastattelusta kuvastuu suomalaisen kulttuurin tunteminen jo ennen maahanmuuttoa, lähtökohdat kotoutumiselle ovat olleet hänelle tässä mielessä otolliset. Suomalainen kasvatusta sekä kielenhallinta ovat osaltaan madaltaneet kynnystä kotoutua suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kysymykseen mitkä tekijät auttoivat sinua kotoutumisessa, vastasi turkkilainen haastateltavamme:

”Turistikaupungin kasvattamana oleminen.”

Tämä osoittaa, että vaikka suomalainen kulttuuri ei sinällään olisikaan ollut erityisen tuttu, auttaa erilaisten kulttuurien tunteminen ylipäättään uuteen kotimaahan sopeutumisessa.

8.2 Työllistymisen vaikutus kotoutumiseen

Haastateltaviamme kotoutumista on edesauttanut selkeästi työelämään kiinni pääseminen. Myös valmiudet tehdä mitä tahansa työtä ja asennoituminen niin, että ovia avautuu tulevaisuudessa mielekkäämpiin töihin, on selkeästi johtanut tuloksiin heidän kaikkien kohdalla.

”Mun isä on aina tehny kovasti töitä, se sano mulle et eka teet mitä vaan, siivoot, ajat autoo ja sitte pikkuhiljaa sä pääset niinku ylemmäs...no mä tein, se oli isän esimerkkiä.”
(somalialainen mies, oma haastattelu.)

Kannustava esimerkki perheen sisältä antoi somalialaiselle uskoa tulevaisuudesta. ja paremmista työpaikoista. Maahanmuuttajalla saattaa olla epärealistisia käsityksiä työllistymis- ja koulutusmahdollisuuksista Suomessa. Realistisen kuvan antaminen mahdollisimman varhain maahan tultaessa voisi ehkäistä turhautumista myöhemmin. Haastateltavamme olivat havainnoineet myös Suomen työkeskeisyyden.

"Työkeskeisessä ja yksilöllisen kulttuurin Suomessa on helpompi pudota niin sanotusti väliin, Suomessa se on vaikeaa päästä töihin." (turkkilainen mies, oma haastattelu.)

"Suomalainen kulttuuri on vahvasti työkeskeinen. Sen vuoksi tekemällä maahanmuuttajien reitit työelämään helpommaksi, autetaan joukko muiden esillä olevien ongelmien ratkaisemista. (kreikkalainen mies, oma haastattelu.)

"Alussa ei ollut työpaikka joskin melkein heti pääsin työelämään. Niin vaikutelma oli positiivinen, sillä sattumalta tai ehkä oli sääntöki enemmän kun poikkeus, sattuu olemaan ympärillä mukavia ihmisiä". (kreikkalainen mies, oma haastattelu.)

Työpaikan kautta rakennettujen sosiaalisten verkostojen merkitys arkielämässä nousi myös esille, ystävät ja tuttavaverkosto rakentuivat työelämän yhteisöjen pohjalta. Työtehtävät Suomessa eivät vastanneet kenelläkään haastatelluista kotimaan aiempia työtehtäviä. Varsinkin puutteellinen suomenkieli rajoitti alussa työnsaantia.

"... työskentelin aluksi pitseriassa niinku muutkin vasta maahantulleet jotka ei kieltä osanneet" (kreikkalainen mies, oma haastattelu.)

"Se maahanmuuttaja, jolla on työpaikka, se on vieny sen suomalaiselta ja jolla ei ole työpaikkaa, käyttää hyväkseen sosiaaliturvaa. Joka tapauksessa sen status niitten silmissä jolla on ennakkoluuloja, on huono." (kreikkalainen mies, oma haastattelu.)

Työllistyminen ei yksiselitteisesti auta kotoutumisessa jos sitä tarkastellaan ympäristön hyväksymisen näkökulmasta. Kreikkalaisen haastateltavan kokemus tukee aikaisemmin tarkastelemaamme konfliktiteoriaa. Sen mukaan ulkomaalaisvastaisuus lisääntyy silloin, kun enemmistö joutuu kilpailemaan vähemmistön kanssa samoista etuuksista, kuten työpaikoista ja sosiaalieduista.

Toisaalta työpaikka on erinomainen tapa tutustua suomalaisiin ja edesauttaa parhaimmillaan molemminpuolista kanssakäymistä luontevasti.

”Kun suomalaiset tekkee maahanmuuttajien kansa töitä, he tutustuvat ja toteavatki että okei, ne ovatki hyviä ihmisiä, haluavat oppia ja tehdä töitä. Heijän kotimaassa nyt on onkelmia ja siksi ne haluaa mennä jonneki muualle.” (intialainen nainen, oma haastattelu.)

8.3 Kielitaidon vaikutus kotoutumiseen

Yhteistä haastatelluille oli se, että suomenkieli oli koettu vaikeaksi oppia.

”Kuitenkin suomalaiset puhuvat englantia, ei ole niin vaikea täällä, mutta silti pitää osata suomea...kun on asunut täällä pitkään...minä olen kuin yhteiskunnan sisällä, puhun kieltä, se on tärkeää...” (intialainen nainen, oma haastattelu.)

Kysymykseemme kotoutumisessa auttaneista tekijöistä yksi haastateltavistamme vastasi seuraavasti:

”..ehkä myös, etten osannut englannin kieltä liian hyvin” (turkkilainen mies, oma haastattelu.)

Englanninkielen vahva asema siis sekä auttaa että hankaloittaa kotoutumisessa. Aluksi se varmasti helpottaa sopeutumista, mutta jälkeensä sen puutteen huomaa kuitenkin nopeuttaneen suomenkielen oppimista.

Kielitaidon puutteet eivät saisi olla kommunikaation esteenä, vaan tulisi löytää vaihtoehtoisia tapoja tulla ymmärretyksi. Tämä lisää kanssakäymistä mikä puolestaan kehittää samalla kielitaitoa. Esimerkiksi ammatillisissa ja kotoutumiskoulutuksissa voisi käyttää vieläkin enemmän visuaalisuutta hyödyntäviä opetusmateriaaleja. Asioista on tärkeä saada edes jotakin kautta ote.

”Pitää suhtautua kärsivällisesti ennen muuta. Pitää ymmärtää että välttämättä kielitaito ei ole kaikilla kehittynyt, pitää osata selittää, pitää osata kuunnella. Tämä ensimmäinen viesti miten kommunikaatio voi onnistua, sen jälkeen minun mielestä maahanmuuttaja ei tarvitse mitään erikoista kohtelua.” (kreikkalainen mies, oma haastattelu.)

Oman kielen säilyttäminen ja käyttäminen voi olla yhtä merkityksellistä kuin uuden kielen oppiminen.

”Mutta oikein hyvin muistan ettei munki tytär vuona yheksänkaheksan kaupassa halunnu puhua venäjää. Emmä ruvennu muuttamaan yhteiskuntaa, mä rupesin kasvattamaan omaa tyttäätä että venäjä on kieli mitä hän puhuu ja tästä pitäis olla ylpeä.” (inkerinsuomalainen nainen, oma haastattelu.)

”meillä on tosi monta sukulaista Suomessa, me puhutaan aina omaa kieltä vaan niiden kaa.. mä en niinku tykkää Suomesta puhua muuta ku töis, se on raskasta..” (somalialainen mies, oma haastattelu.)

Ei siis pelkästään se, että oppii suomenkieltä vaan myös se, miten kokee oman äidinkieltensä uudessa kotimaassa, vaikuttaa kotoutumiseen. Oman kielen kokeminen vahvuudeksi eikä asiaksi, joka pitää peittää, auttaa ilmeisesti kotoutumisessa.

8.4 Asenneilmaston vaikutus kotoutumiseen

Puolison työn vuoksi Suomeen tullut intialainen näki tulosityn vaikutuksen asenteisiin maahanmuuttajaa kohtaan selkeänä.

”Suuri osa on positiivisia...asenne niitä kohtaan jotka tulee tänne töihin tai mennee naimisiin suomalaisen kanssa, on positiivisempi kun turvapaikanhakijoita kohtaan (intialainen nainen, oma haastattelu.)

Somalialaisen haastattelun mielestä syrjintää ja asenteellisuutta esiintyy kaikista Afrikan maista tulleiden kohdalla ja hän epäili syyksi suomalaisten tottumattomuutta "mustiin ihmisiin" erityisesti pienillä paikkakunnilla.

"no ei se vaan oo siitä kii et on joku somali, vaan se et on musta naama ja kaikki, suomalainen kattoo aluks kaikkii afrikkalaisia niinku et mikä tuo on miehiä... joskus mä menen ja käsi tälleen ojossa et "terve" niin sit se muuttuu se tilanne hyväksi ja varsinkin kun ne kuulee et tuohan puhuu selkeesti suomee." (somalialainen mies, oma haastattelu.)

Asenneilmapiirin muutoksesta kysyttäessä vastauksista nousi esiin selkeästi asenneilmaston kokeminen kahtiajakautuneena. Tämä havainto tukee myös aikaisemmin esille nostamaamme tutkimusta opiskelijanuorten asenteista maahanmuuttajia kohtaan. Osa on selkeästi maahanmuuttajia vastaan, osa puolesta ja kumpainenkin osapuoli myös ilmaisee mielipiteensä.

"Asenteista voisi sanoa, että nyt yleensä entistä enemmän huomaa onko ilmapiiri myönteinen tai kielteinen. Niihin liittyvistä asioista kirjoitellaan ja puhutaan nykyisin enemmän." (turkkilainen mies, oma haastattelu.)

"Ovat ne rajustikin muuttuneet siitä asti kun täällä on nähty maahanmuuttajia katukuvassa. Alussa ne oli tämmösiä paapovia, semmosia...nähtiin maahanmuuttajat niin kuin joinakin eksoottisena hedelmänä että aha. Vastustusta oli alussa (80-luvulla) vähemmän mutta se ystävällisyys oli tämmönen överiksi mennyt siis meni sillä tavalla että maahanmuuttaja ei välttämättä pidä sellasesta. Maahanmuuttajat tahtosi enemmän samanarvosuutta että häntä kohdeltaisiin tasavertasena kansalaisena niinku kaikki muutkin, suomalaiset naapurisi." (kreikkalainen mies, oma haastattelu.)

Tästä kommentista voi päätellä, että 80-luvulla, jolloin maahanmuuttajia oli vielä melko vähän, heihin suhtauduttiin kiinnostuneesti ja jopa yliystävällisesti. Vasta maahanmuuttajamäärien lisääntyessä alkoi tulla vastustusta.

Tässä työssämme jo sivuamamme kotoutumisen kaksisuuntaisuus nousi myös esille haastateltavien kommentteissa.

"Pitää aina muistaa, että monikulttuurisuus koskee myös suomalaisia, varsinkin tässä maassa... sekä sekin on hyvä muistaa, että maahanmuuttajia on Oulussakin jo 122:sta eri maasta, joten maahanmuuttajat sana ei voi millään kattaa kaikkia meitä harmaana mössönä." (turkkilainen mies, oma haastattelu.)

Suomalaisten asenteiden muutosta kuvattiin mm. seuraavasti:

"...nyt on paljon muuttanut ihmiset...menevät nyt maailmanmukaisesti etenkäin eli monikulttuurisuus on kasvanut ja varsinkin oululaiset on tottunut maahanmuuttajiin koska kun näkee kadulla, mutta jotku tottuu ja joillaki on oma mielipide. Minun tunnen semmosia suomalaisia jotka on tosi, tosi kansainvälisen mielisiä ja on asunu ulkomaillaki, he ovat ihan erilaisia. Semmosiaki suomalaisia että maahanmuuttaja on paha, kaikenlaisia suomalaisia on. Eli se on normaali, jos Intiassaki kysyt minkälaisia ihmiset on, ei voi sanoa että kaikki hyvä tai kaikki paha." (intialainen nainen, oma haastattelu.)

Jokainen suomalainen on väistämättä yhä useammin tekemisissä ulkomaalaistaustaisten henkilöiden kanssa. Tämä ennakoi ymmärryksen lisääntymistä. Aiemmin mainitun kontaktiteoriankin mukaan ennakkoluulojen hälventämistä edistää tekemisissä oleminen toisten kanssa, niin että tieto lisääntyy kontaktien solmimisen myötä ja opitaan ymmärtämään toisten käyttäytymistä paremmin. Ulkomaalaisiin suhtautuminen riippuu paljon siitä, kuinka paljon ihmiset ovat olleet tekemisissä maahanmuuttajien kanssa. (Liebkind 2006, 29.)

Tästä hyvänä esimerkkinä toimii myös seuraava inkerinsuomalaisen naisen oma kokemus. Se osoittaa, kuinka vahvatahtoiset maahanmuuttajat voivat omalla asenteellaan ja käytöksellään jopa opettaa meidän suomalaisten asenteita ja käytöstä kotoutumista tukevaksi.

”Sitten ku mä asun kerrostalossa, joka kerran ku mä törmään naapuriin, mä sanon päivää. Oli oikein mielenkiintoista kun meillä oli tämmönen, nykyjän se on asukastupa, mutta ennen se oli taloyhtiöitten kokous jossa mä olin myös aktiivisesti toiminnassa ja yksi mummo sanoi että mä opetin heijät tervehtiin.” (inkerin-suomalainen nainen, oma haastattelu.)

Suomalaisen kulttuurin pikkuhiljainen sisäistäminen auttaa varmasti jälkepäin ymmärtämään monia asioita, joita aluksi saattoi pitää työkeytenä tai piittaamattomuutena. Ainakin viimeistään silloin, kun saa itsensä kiinni seuraavanlaisesta intialaisnaisen kuvailemasta suomalaisuudesta.

”Viime joulukuussa minä kävin amerikkassa. Sielä jos minä puhun yksi lause, minusta tuntu että he vastaa viisi lause, minusta minä olen nyt hyvin suomalaistunu...Täälä vastataan hyvin lyhyesti, kyllä minäki olen nyt sitte tottunu.” (intialainen nainen, oma haastattelu.)

8.5 Keskeiset kotoutumista edistävät tekijät

Yhteen vetona haastattelujemme tuloksista voimme todeta, että työllistyminen on avain suomalaiseseen yhteiskuntaan. Vastauksista nousi myös esille se, että maahanmuuttajien puolesta tekeminen ei palvele ketään. Kohtaamisista olivat kaikki haastateltavamme samoilla linjoilla, ihmiset kohtaavat eivätkä kulttuurit. Kotouttamistoimenpiteiden ja työllistymispolkujen sujuvuuteen haluttiin myös parannuksia. Tukiverkostojen merkitys nousi kaikkien haastateltaviemme kohdalla esiin. Jokaisella heistä on ollut puoliso tai perhe osana kotoutumisen prosessia. Vaikka he kaikki olivat taustoiltaan erilaisia, jokainen peräänkuulutti omaa yritteliäisyyttä ja sitkeyttä.

”Ei monestikaan hyvää tee kädestä pitäen auttaminen. Ihmisten pitää itsekin hoksata elintärkeys oppia suomen kieltä ja kulttuuria.” (turkkilainen mies, oma haastattelu.)

Kieltä taitavan puolison merkitys kotoutumisessa nousi esille varsinkin turkkilaismiehen haastattelussa.

"...vaimon perhe autto palijo kotoutumisessa. sitä kautta sain uusia tuttuja ja meleko nopeasti hankittua töitä." (turkkilainen mies, oma haastattelu.)

"Mä ajattelin Karjalassa että jos mä menisin Saksaan, mitä mä siellä tekisin, kaikki olis outoa. Kulttuuri ja kieli oli hallussa, mun isä, äiti ja mummuki puhu suomea. Mä muistan että perestroikan jälkeen suomenkieltä alettiin puhua taas." (inkerinsuomalainen nainen, oma haastattelu.)

Kieli- ja kulttuurierojen vähäisyys antoi inkerinsuomalaisille selkeän etumatkan kotoutumiseen suhteessa kauempaa tullessiin maahanmuuttajiin.

Somalialaisella oli perhe Suomessa jo ennen hänen tänne tuloaan. Perheen apu kotoutumisessa nousi suureen merkitykseen sekä hänen vanhempiensa panostus haastatellun opiskeluun.

"Sinnikkyydellä mä sain paikan täältä. Pitää osata kieli ja uskoa itteensä. ja aina tehdä paljon töitä, mäkin olen tehnyt kaikkea." (somalialainen mies, oma haastattelu.)

Kysymyksiin siitä, mitkä tekijät heidän kokemustensa perusteella maahanmuuttajatyössä ovat merkittäviä kotoutumisen kannalta, saimme hyvin vastausmateriaalia. Kohtaamisen merkitys korostuu myös siinä minkälaisen kuvan maahanmuuttaja saa suomalaisesta tämän käytöksen perusteella.

”Mä haluan että suomalainen käyttäytyy maahanmuuttajan kans samalalaila kun hän käyttäytyy toisen suomalaisen kans. Eikä lannistaa että nyt mä puhun somalialaisen kanssa ja yrittää puhua niinkun somalialainen tai venäläinen. Se tuo tämmösen sekotuksen että maahanmuuttaja ei tiedäkkään miten toimia Suomessa. Tullee tämmöset väärät tiedot, pitäis käyttäytyä tällä tavalla ku sä olet tottunu käyttäytymään. Tuoda päinvastoin maahanmuuttajalle suomalaisen kulttuurin tavat millä tavalla toimia eikä kysyä millä tavalla toimitaan siellä venäjällä, kerropas mulle ja mä yritän palvella sua samalla lailla, ei näin missään vaiheesa. Maassa maan tavat. Normaalisesti toimit. Jos ei muuten pärjää, tulkin kanssa hoidat asiat.” (inkerinsuomalainen nainen, oma haastattelu.)

Kotouttamistoimenpiteiden jälkeiset jatkumahdollisuudet tulisi myös saada jotenkin saumattomasti toimimaan siten, ettei ihminen jää tyhjän päälle.

”Kotouttamislain alaiset kielikurssien päättymisen jälkeen on oltava jatkosuunnitelmia” (turkkilainen mies, oma haastattelu).

Kotouttamistoimenpiteitä tulisi muokata myös enemmän asiakaslähtöisiksi. Kreikkalainen haastateltavamme toi esille kritiikkiä tähän liittyen. Hän muotoili ajatuksensa niin, etteivät kotouttamistoimenpiteet saisi olla ikään kuin "sielujen värväystä" johonkin, josta osallistujat eivät ole täysin perillä. Hän toi esille, että meillä on viranomainen joka päättää kotouttamisen toimenpiteistä, mutta kuuleeko hän oikeasti asiakasta. Nyt perustetaan viranomaisen lähtökohdista jokin kotouttamisen keino, kurssi tai palvelu ja sitten etsitään siihen osallistujat selvittämättä ensin sitä, mitkä ovat osallistujien todelliset resurssit ja voimavarat läpäistä heille räätälöityä toimenpidettä ja ketä lopputulos sitten palvelee.

Hän korosti myös sitä, että vapaaehtoisuuteen perustumalla kotoutettavasta voisi tulla kotoutuja. Hän nosti haastattelussaan esille myös työllistämistä koskevan valtakunnallisen ongelman. Miten saada katkeamaton ketju työllistämistoimenpiteen jälkeen niin, että sen johdosta pääsisi oikeasti tekemään jotain työtä edes osa-aikaisesti. On vaikea sitouttaa ihmisiä kursseille toisensa perään mikäli ne eivät kannattele mihinkään pysyvämpään. Tukien katkomisilla, karensseilla ja muilla uhkatoimenpiteillä ei tulla saavuttamaan tulosta, päinvastoin. Byrokratia ja papereiden kanssa pyöräminen syrjäyttää entisestään, kun pitäisi taas motivoitua uuteen tukihakemusprosessiin.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Aiemmin esitellyn akkulturaatiomallin pohjalta haastattelujemme tuloksia tarkasteltaessa voimme nähdä siellä hyviä esimerkkejä integraatiosta. Integroitunut henkilö kokee kuuluvansa etniseen vähemmistöryhmään ja toimii samalla valtaväestöön kuuluvien ihmisten kanssa. Kaikki haastateltavamme olivat työllistyneet ja päässeet hyvin sisälle suomalaiseen yhteiskuntaan ja kokivat samanaikaisesti kuuluvansa omaan etniseen vähemmistöryhmäänsä. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että osa heistä opetti täällä omaa äidinkieltään ja työskenteli nimenomaan maahanmuuttajien parissa.

Akkulturaatiomallin mukaista separaatiota, eli eristäytymisestä omaan etniseen ryhmään, tai marginalisaatiota, eli syrjäytymisestä, emme kohdanneet johtuen juuri haastateltavien elämäntilanteesta. Assimilaatiosta, eli pyrkimyksestä sulautua ja ainakin osittain luopua omasta vähemmistöidentiteetistä, toimii esimerkkinä tämä inkerinsuomalaisen haastateltavamme kommentti:

”...ettei munki tytär vuona yheksänkaheksan kaupassa halunnu puhua venäjää.”

Todennäköistä onkin, että nuorilla maahanmuuttajilla ja toisen polven maahanmuuttajilla pyrkimys sulautumiseen on voimakkaampi kuin heidän vanhemmillaan. Ihannetilanne kuitenkin olisi, että hekin arvostaisivat omaa kulttuuriaan ja että me suomalaiset antaisimme arvon heidän kulttuurilleen. Näin tapahtuisi aitoa integroitumista.

Lukemistamme tutkimuksista jäi käsitys, että palvelujärjestelmämme ei ole vielä riittävän monikulttuurisesti valveutunut, jotta se toimisi tarpeeksi tehokkaasti integroimistoimissaan. Virkamiesten ja lomakkeiden virkakielisuus sekä liian vähäinen materiaali eri kielillä jarruttaa asioiden sisäistämistä ja eteenpäin viemistä. Palvelujärjestelmä näyttäytyy silloin jopa pelottavana ja ei tue osallistumaan. Työntekijöiden ja virkamiesten asenteet kohtaamistilanteissa ovat myös merkityksellisiä. He ovat avainasemassa maahanmuuttajien ensikohtaamisissa suomalaisten kanssa. Heidän harteillaan on näin ollen myös vastuu siitä, minkälaiseksi tilanne on koettu ja onko asiakas mielestään tullut ymmärretyksi.

Suomalaisten asenteet maahanmuuttajia kohtaan kulkevat laidasta laitaan. Pääsääntöisesti maahanmuuttoon suhtaudutaan positiivisesti tai neutraalisti. Positiivisesti suhtautuminen sisältää usein ehtoja vähintään työllistymisen ja yritteliäisyyden osalta. Asenteet muokkautuvat aina kontaktien lisääntyessä ja myötäilevät myös yhteiskunnan tilanteita; laman aikana ei olla niin valmiita hyväksymään maahanmuuttajia, vaan heidät koetaan kilpailijoina työpaikoista ja etuuksista. Noususuhdanteisena aikana asenteet muuttuvat hyväksyvämpään suuntaan.

Se miten kantaväestön ja maahanmuuttajien kohtaamisten areenoita voitaisiin luontevasti lisätä, on mielenkiintoinen kysymys. Erityisesti aikuisten maahanmuuttajien kohdalla voi kontaktien luominen muiden kuin virkamiesten kanssa olla haastavaa. Suomalaisten mentaliteettiin tuntuu kuuluvan vielä jonkinmoinen varauksellisuus maahanmuuttajia kohtaan. Lähestymistä saati yhdessä tekemistä ei koeta luontevaksi muualla kuin työympäristöissä.

Työllistyminen ei ole maahanmuuttajalle mutkatonta. Asenteella ja oppimisvalmiuksilla on merkitystä. Tähän suomalainen yhteiskunta voisi tulla enemmän vastaan ja kehittää erilaisia vaihtoehtoisia työllistämispolkuja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Osallisuuden ja sitä kautta kotoutumisen tukeminen on tärkeää myös muutoin kuin yhteiskunnan järjestämällä työllistämistoimenpiteillä. Vastuu on myös meillä ´tavan tallaajilla´.

Tutkija Lotta Haikkolan mukaan vasta toisen sukupolven kotoutuminen toimii mittarina yhteiskunnan ulkomaalais- ja integraatiopolitiikalle. Vanhempien heikko menestyminen työmarkkinoilla voi vaikeuttaa heidän integroitumistaan yhteiskuntaan. Haikkolan mukaan tämä heijastuu myös maahanmuuttajien lasten koulumenestykseen ja tulevaisuuteen, huono-osaisuus periytyy. Haikkolan mukaan maahanmuuttajien toimintapiirien sekoittuminen suomalaisten kanssa olisi suotavaa. Tällä tavoin verkostoituminen sekä integroituminen yhteiskuntaan helpottuisivat. (muuttoliikkeessa.fi.)

Lukemiemme tutkimusten ja suorittamiemme haastatteluiden perusteella selkeni myös maassaoloajan pituuden vaikutus maahanmuuttajan työllisyystilanteeseen. Mitä pitempään maahanmuuttaja on maassamme asunut, sitä lähemmäs hän on elämisen tasossaan päässyt meitä suomalaisia. (Työ- ja elinkeinoministeriö, Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013, 5.)

10 POHDINTA

Tämä opinnäytetyö vei molemmat tekijänsä mukaan intensiivisesti. Yhteinen mielenkiinto monikulttuurisiin teemoihin ja kokemukset työstä maahanmuuttajien parissa sekä heidän kanssaan työskentelemisestä antoi meille näkökulmaa opinnäytetyön tekemiseen valitsemastamme aiheesta. Työn tekeminen ja materiaalin kerääminen oli myös opettavainen kokemus. Koska työn ideointi alkoi jo syksyllä 2013, oli lähdemateriaalia kertynyt paljon. Karsiminen ja olennaisen tiedon löytäminen osoittautuikin välillä kompastuskiveksi molemmille tekijöille.

Välillä tuntui haastavalta rajata lukemista, koska maahanmuuttajiin liittyen on tehty kohtuullisen paljon opinnäytteitä ja tutkimuksia. Aineiston keruun mielekkyys alkoikin hiipua siinä vaiheessa, kun mitään kovin uutta tietoa ei tuntunut enää löytyvän. Monikulttuurisuuden tutkimuksen kenttä vaikuttaa olevan Suomessa pitkälti muutaman tutkijan käsissä, joten samat nimet ja tutkimukset alkoivat tulla toistuvasti vastaan.

Kun aloimme ideoida opinnäytetyötämme, mietimme onko oikein ja liian yksipuolista keskittyä näihin tavallaan hyväosaisiin maahanmuuttajiin, jotka ovat jo työllistyneet ja saaneet omalla tavallaan suomalaisuudesta kiinni. Työn edetessä aiheen valinta osoittautui kuitenkin oikeaksi. Huomasimme pian, että heistäkin melkein kaikki olivat maahan muuttaessaan työskennelleet pitseriassa, tehneet erilaisia "hanttihommia" ja tätä kautta raivanneet sinnikkyydellä tiensä siihen pisteeseen missä nyt ovat elämässään.

Työmme parasta antia oli ehdottomasti haastateltaviltamme saadut vastaukset ja mieltä lämmitti suuresti heidän paneutumisensa vastausten pohtimiseen. He toivat jokainen työhömmme persoonallista sävyä vastauksillaan ja olivat aidosti kiinnostuneita opinnäytetyöhömmme osallistumisesta.

Kaikki haastateltavamme olivat tavallaan malliesimerkkejä sellaisista maahanmuuttajista, jotka suurin osa suomalaisista hyväksyy ilomielin. Haastatellut ovat työteliäitä, sivistyneitä sekä aktiivisia niin oman etnisen yhteisönsä parissa kuin suomalaisissa yhteisöissäänkin. Heistä jokainen oli sopeutunut ja kotoutunut Suomeen hyvin. Mielestämme saimme haastattelujemme avulla selville työn merkityksen lisäksi muitakin tekijöitä, jotka edesauttavat kotoutumista. Haastatteluista nousi esiin erityisesti se, että kotoutuminen on aina hyvin yksilöllinen prosessi ja siihen vaikuttavat lukuisat eri tekijät. Tätä tukevat myös läpi käymämme tutkimukset. Se, miten yksilöllisyys ja eritasoiset oppimisvalmiudet pystytään ottamaan paremmin huomioon esimerkiksi kotoutumiskoulutuksissa tulevaisuudessa, jää puolestaan nähtäväksi.

Me suomalaiset taidamme elää vielä jonkinlaisessa murrosvaiheessa monikulttuurisuuden suhteen. Muualla Euroopassa ollaan jo niin usean eri kulttuurin kanssa samoissa ympyröissä, että se on arkipäivää. Omat kokemuksemme työstä maahanmuuttajien parissa ovat olleet avartavia ja saaneet pohtimaan asioita eri näkökulmista. Me suomalaiset pohdimme paljon sitä, miten maahanmuuttajat saataisiin kotoutettua tänne. Välillä voisimme kääntää peilin itseemme ja miettiä, miten otamme osaksi?

LÄHTEET

- Aitalolppa-Niitamo, Anne, Fågel, Stina & Säävälä, Minna (toim.) 2013. Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Kirjapaino Fram. Väestöliiton julkaisuja.
- Berry, John W. (1980). "Acculturation as Varieties of Adaptation" in *Acculturation: Theory, Models, and Some New Findings*. Hakupäivä 11.5.2014.
<http://www.acrwebsite.org/>
- Berry John W. [et al.] 1992. *Cross-cultural psychology: research and applications* Cambridge: Cambridge University Press.
- Europa.eu. Euroopalle yhteinen maahanmuuttopolitiikka. Hakupäivä 11.5.2014
http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/jl0001_fi.htm
- Finlex.fi. Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. Hakupäivä 14.4..2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>
- Finlex.fi. Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301. Hakupäivä 14.4.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040301>
- Finlex.fi. Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) Hakupäivä 14.4.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2004/20040021>
- Formin. Finland. Fi. Ulkoasiainministeriö. Taustatiedote inkerinsuomalaisten paluumuuton nykytilanteesta. Hakupäivä 29.4.2014
<http://www.formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=56598&contentlan=1&culture=fi-FI>
- Forsander, Annika, Ekholm, Elina & Hautaniemi Petri et al 2001. *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ*. Helsinki. Palmenia-kustannus.
- Heikkinen, Hannu 2000. *Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien integroituminen suomalaisille työmarkkinoille*. Sosiologian pro gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. *Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki. Gaudeamus.
- Iltasanomat.fi. 27.11.2012. Vertailu: Suomen koulujärjestelmä maailman paras. Hakupäivä 14.4.2014.
<http://www.iltasanomat.fi/ulkomaat/art-1288519609906.html>
- Intermin.fi. Maahanmuuttopolitiikka. Hakupäivä 11.5.2014
<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>

Intermin.fi. Työvoiman maahanmuutto. Hakupäivä 14.4.2014
http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/tyovoiman_maahanmuutto

Kunnat.net. Monikulttuurisuus ja maahanmuutto. Hakupäivä 18.4.2014.
<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/aek/maahanmuutto/Sivut/default.aspx>

Liebkind, Karmela (toim.) 2006. Monikulttuurinen Suomi. Helsinki. Gaudeamus

Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.). Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Väestöliitto.

migri.fi. Paluumuutto. Hakupäivä 18.4.2014
<http://www.migri.fi/paluumuutto>

migri.fi. Turvapaikka ja kansainvälinen suojelu. Hakupäivä 14.4.2014
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/paatos/turvapaikka_ja_kansainv%C3%A4linen_suojelu

muuttoliike.fi. Ihmisiä muuttoliikkeessä. Hakupäivä 18.4.2014
http://www.muuttoliikkeessa.fi/index_html?cid=140&lang=suo

Mähönen, Tuuli-Anna 2011. What should I think; How should I feel? Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Helsinki.

Open Society Foundations 2011. Somalis in Helsinki.
 Millbank Tower, London SW1P 4QP, United Kingdom.

Pitkänen, Pirkko 2011. Kulttuurien kohtaamisia arjessa. Jyväskylä. Bookwell.

sorsafoundation.fi. Väestö muuttuu, pysyykö Suomi perässä. Hakupäivä 14.4.2014.
<http://sorsafoundation.fi/2013/09/04/vaesto-muuttuu-pysyyko-suomi-perassa/>

stat.fi.Tilastokeskus. Työttömäksi joutumisen riski suurin vieraskielisillä.
 Hakupäivä 18.4.2014.
http://www.stat.fi/til/tyokay/2011/01/tyokay_2011_01_2012-06-05_tie_001_fi.html

Tem.fi. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 6/2014. Hakupäivä 14.4.2014.
https://www.tem.fi/ajankohtaista/julkaisut/kaikki_julkaisut/maahanmuuttajien_tyollistyminen_taustatekijat_työnhaku_ja_tyovoimapalvelut.100721.xhtml

tilastokeskus. työssäkäyntitilasto 2013.

tll.fi. Työterveyslaitos. Integroitumista estävät ja edistävät tekijät. Hakupäivä 18.4.2014.
http://www.tll.fi/fi/muuttuva_tyoelama/maahanmuuttajat_ja_tyo/integroituminen_tyohon_ja_tyopaikalla/integroitumista_estavat_ja_edistavat_tekijat/sivut/default.aspx

tll.fi. Työterveyslaitos. Maahanmuuttajien onnistuminen työssä. Hakupäivä 24.4.2014.
http://www.tll.fi/fi/muuttuva_tyoelama/maahanmuuttajat_ja_tyo/Documents/maahanmuuttajan_onnistuminen_tyossa2013.pdf

Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. Kotoutumisen kokonaiskatsaus.

tyollisyysportti.fi. Hakupäivä 18.4.2014.
<http://www.tyollisyysportti.fi/tampere/?x59857=185381>

Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 29/2004. Väestön ikärakenteen muutos ja siihen varautuminen.

Verkkouutiset.fi. Maksuton koulutus vetää ulkomaalaisia opiskelijoita Suomeen. Hakupäivä 14.4.2014
<http://www.verkkouutiset.fi/kotimaa/Maksuton%20koulutus%20vet%C3%A4%C3%A4%20ulkomaalaisia%20opiskelijoita%20Suomeen-6202>

Vaestoliitto.fi. Maahanmuuttajien määrä. Hakupäivä 14.4.2014.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/

Vaestoliitto.fi. Maahanmuuttajaperheet. Hakupäivä 14.4.2014.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuttajaperheet/

Vaestoliitto.fi. Maahanmuuton perusteet. Hakupäivä 14.4.2014.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuton-perusteet/

Yle.fi. Silminnäkijä paljastaa syrjinnän työhaussa ja baarijonossa. Hakupäivä 18.4.2014
http://yle.fi/uutiset/silminnakija_paljastaa_syrjinnan_tyonhaussa_ja_baarijonossa/6885477

Yle.fi. Syrjintä on Helsingin somalialaisille arkipäivää. Hakupäivä 18.4.2014
http://yle.fi/uutiset/syrjinta_on_helsingin_somalialaisille_arkipavaa/6945866

2030.fi. Mari Vaattovaara: segregatio-ongelmaa ei ratkaista alueellisin toimin. Hakupäivä 18.4.2014.
<http://www.2030.fi/kirjoituksia/mari-vaattovaara-segregatio-ongelmaa-ei-ratkaista-alueellisin-toimin>

LIITTEET

Haastattelukysymykset

1. Milloin olet muuttanut Suomeen?
2. Mitä teet tällä hetkellä? Työ? Opiskelu?
3. Millaisia ajatuksia sinulla oli Suomesta ennen kuin tulit tänne? Ovatko ajatukset muuttuneet?
4. Kerro lyhyesti ensivaikutelmastasi Suomesta ja suomalaisista?
5. Oliko käsitykselläsi Suomesta merkitystä kotoutumisen onnistumiseen?
6. Mitkä tekijät auttoivat sinua kotoutumaan?
7. Mitkä seikat kotoutumisessa koit haasteellisiksi?
8. Miten suomalaisten asenteet maahanmuuttajia kohtaan ovat mielestäsi muuttuneet Suomessa olon aikanasi?
9. Kerro omista havainnoistasi kotoutumisesta ja sen haasteista maahanmuuttajien parissa suorittamasi työn varrelta?
10. Kerro viisi tärkeintä tekijää jotka auttavat kotoutumisessa?
11. Mitä muita ajatuksia monikulttuurisesta kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta haluaisit kertoa?